

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 1 MEI 1946

No. 1512

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. P. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).*

Adjunct-Secretaris: J. H. Lubbers.

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

*Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.*

INHOUD:

	Blz.
Eenige kanttekeningen bij het Beursbesluit 1946 door <i>Dr. F. A. G. Keesing</i>	275
Misverstanden en legenden over corporatisme en geleide economie door <i>Prof. Dr. P. Hennipman</i>	276
Efficiency-controle op het overheidsbeheer door <i>Drs. A. M. Groot</i>	278
Is het gewenscht de technische ontwikkeling te beïnvloeden? door <i>Ir. Ch. J. J. Stamm'ler</i>	279
Aanteekeningen.	
De overeenkomst van Potsdam	282
Plan of geen plan?	284
Textielnotities uit Malakka	285
Ontvangen boeken	286
Geld- en kapitaalmarkt	286
Statistieken.	
Bankstaten	287

DEZER DAGEN

maken wij ons op om te herdenken. Wij zullen dat doen zonder uitbundigheid, zonder jool, op héél andere wijze dan wij de bevrijding wekenlang hebben gevierd. Ons bewust van den ernst van den toestand, waarin de oorlog ons heeft gebracht, zullen wij slechts even stilstaan en verder dóórwerken. Dóórwerken, óók op den verjaardag van Prinses Juliana, óók op den eersten vrijen 1 Meidag, óók op den gedenkdag der bevrijding. Want gestadig werken is het parool voor een ieder, wien het herstel van zijn land ter harte gaat.

Hard werken, hoe velen hunkeren ernaar, daarginds in Indië weer te gaan aanpakken in het tempo en met de verjongende frischheid, die men daar gewend is. Hun geduld wordt wél op de proef gesteld, nu de Indonesische delegatie is gerepatriëerd en de onopgeloste vraagstukken tot de Rijksconferentie zwevende blijven.

Reële vraagstukken of prestigekwesties?

Hard werken is in zekeren zin het tegendeel van staken. De „Neue Zürcher Zeitung“ heeft berekend, dat de verschillende werkstakingen, die sedert het einde van den oorlog in de Vereenigde Staten hebben gewoed, aan „Güterausfall“ 10 milliard dollar hebben gekost. De staking in de staalindustrie heeft de productie vermindert

van 962.000 ton staal, grondstof voor 56.000 auto's. Bij zulke getallen vergeleken is de staking van onze zeevlieden, zelfs als zij tot een solidariteitsstaking in het havenbedrijf leidt, een kleinigheid, hoe bedenkelijk de gevolgen ook mogen zijn voor de voorziening van ons land met hoognoedige goederen en voor den zeer belangrijken export.

Minder gevaarlijk is de staking (of de uitsluiting?) op de discontomarkt. Als de geldgevers niet in functie treden, omdat zij aanspraak maken op hogere vergoeding dan de wederpartij meent hun te kunnen uitbetalen, zal de Staat zich toch wel redden. Zijn crediet blijkt goed: plaatsing van de helft van de Nederlandsche leening van \$ 200 millioenen bij de banken in de Vereenigde Staten verliep vlot en wordt wellicht gevolgd door een particuliere leening aldaar. Nederland schijnt het toonbeeld te zijn van financiële soliditeit. Danken wij dat aan onze politieke stabiliteit, aan onze geldsaneering of aan ons snel en krachtig herstel?

Een teeken van dat herstel is de heropening van de Effectenbeurs, gepaard aan de herdenking van de sluiting in Mei 1940, precies zes jaar tevoren. Het weer mobiel maken van het beleggingskapitaal moest gepaard gaan met maatregelen om die mobiliteit te beperken, teneinde de resultaten van de geldsaneering niet in gevaar te brengen.

In tal van landen ter wereld is het geldwezen zwaar ziek. Daar gaat het clandestiene goud weer een circulatiefunctie vervullen. Den weerslag daarvan bespeurt men in de koersen der goudmijnwaarden aan de beurzen te Londen en Johannesburg. De groote vraag naar goud gaat samen met nieuwe goudvondsten, dus met grootere productie. Zou dat met de wereldvoedselvoorziening ook het geval zijn? Men zou het haast denken, gezien de opheffing van het prijsbeheerschingslichaam in de Vereenigde Staten, bskend onder den voor den Nederlander sympathiek klinkenden naam O.P.A. Ook de mildere houding ten ópzigte van Argentinië kan de voedselvoorziening van de hongerende landen ten goede komen.

Wij herdenken, hoe wijzelf als hongerenden een jaar geleden de vliegtuigen hun pakketten zagen uitwerpen. Wat hebben we het nu veel beter dan toen! De vliegtuigen dienen thans het normale verkeer en er wordt, zoowel voor het binnen- als voor het buitenland, in toenemende mate gebruik van gemaakt. De gelegenheid neemt ook steeds toe, het net wordt gestadig uitgebreid, zoodat verafgelegen provinciën dichter bij het centrum des lands komen en de bewoners van het centrum zich gemakkelijk en snel naar die provinciën kunnen begeven als daar wat te doen is, zooals bijv. de Friese Dagen 1946.

Wij herdenken tenslotte met grooten eerbied den overleden grootmeester der economie John Maynard Keynes. Mogen de machtigen, die thans met de eerste besprekingen over vredesverdragen de organisatie der nieuwe wereld ter hand hebben genomen, meer acht slaan op de „economic consequences of the peace“ dan ruim 25 jaar geleden, toen Keynes' stem verklonk als die van Johannes den Dooper.

Beschikbare krachten

Waar is een plaats vacant voor jongeman, 32 jaar, met jarenlange

ervaring in het levensverzekeringsbedrijf

(personelsverzekeringen, reservebereik.) en groote sociale belangstelling. Goede referenties. Br. onder no. 450 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

DRS. ECONOMIE

30 jaar, representatief, bereid, met meerdere jaren praktijk, zoekt — wegens gebrek aan perspectief in tegenw. werkk. — een functie op commercieel, organisatorisch gebied, bij voorkeur in het bedrijfsleven. Br. onder no. 454 bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Ervaren en energiek Werker

met grondige theoretische en praktische kennis van financiële-, valuta- en bankzaken, op specialist op fiscaal gebied, wenscht van betrekking te veranderen.

Leertijd 35 jaar en vanaf 1939 als proc. houder, later als directeur verbonden aan een internationale handelsonderneming met vestigingen over de geheele wereld. Uitstekende referenties over persoon en prestaties in huidige functie kunnen worden verstrekt. Gezocht wordt een verantwoordelijke post, daar waar mogelijkheden bestaan in aanhef genoemde capaciteiten te gebruiken. Brieven onder no. 452, bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Bij te Amsterdam gevestigde Overheidsinstelling kunnen geplaatst worden

EENIGE JURISTEN

met ervaring in het bank- of effectenbedrijf. Salarieering van f 5.000,— tot f 7.000,— per jaar.

Brieven onder no. 451, bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

NEDERLANDSCHE STICHTING VOOR PSYCHOTECHNIEK

zoekt

- Econoom (doctorandus)
- Jurist (bijvak economie)
- Ingenieurs (Delft)

als psychologisch medewerker (proefleider). Enige bedrijfservaring strekt tot aanbeveling. Candidaten, die daarvoor in aanmerking komen, zullen worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek te Utrecht door de NEDERLANDSCHE STICHTING VOOR PSYCHOTECHNIEK

Eigenhandig geschreven brieven met volledige inlichtingen, vergezeld van 2 nieuwe pasfoto's (van voren en opzij) te zenden aan Advertentiebureau ALTA, Pausdam, te Utrecht vóór 9 Mei a.s., met vermelding in linkerbovenhoek van brief, op foto's en envelop: E.S.B. 3986, resp. a, b of c, met daaronder naam, adr. en leeft. in druk!

R. MEES & ZONEN

AO 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

AMSTERDAMSCHER BANK N.V.

KAPITAAL f 55.000.000. RESERVES f 31.500.000

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2; TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening

Vraegt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

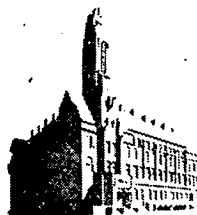
Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

STANDARD AMERIKAANSCHER PETROLEUM CIE

Geb. PETROLEA · 's-GRAVENHAGE

EENIGE KANTTEKENINGEN BIJ HET BEURSBESLUIT 1946.

Op Maandag 29 April bevatte het Staatsblad het Beursbesluit 1946, waarnaar door belanghebbenden gedurende een aantal weken met veel belangstelling is uitgezien. De spaarzame berichten, die in de pers doordruppelden, deden reeds uitkomen, dat het pad van de zgn. „Commissie van tien” niet over rozen ging. Inderdaad waren er in deze materie zeer vele moeilijkheden te overwinnen. Het resultaat der langdurige besprekingen is inmiddels bekend geworden en zal op 10 Mei, op den kop af 6 jaar na de stopzetting van het normale beursverkeer, effect krijgen.

Wat valt er omtrent dit Beursbesluit op te merken? In de eerste plaats staat het vast, dat de nieuwe regeling een belangrijke vooruitgang beteekent bij het huidige régime, dat uitsluitend de verhandeling van binnenlandse obligaties tegen geblokkeerd geld toelaat. Aan den anderen kant daarentegen zal deze nieuwe regeling voor velen niet datgene brengen, wat zij wellicht hadden verwacht of gehoopt. Van een vrijen en onbelemmerden beurshandel is vooralsnog geen sprake en, hoewel mag worden aangenomen, dat op de nieuwe basis een betere koersvorming en een ruimere handel zich zullen ontwikkelen, moet er toch nog veel gebeuren, al eer men opnieuw van een normale effectenbeurs zal kunnen spreken. Aangezien een ministerieele beschikking niet de overwegingen pleegt te bevatten, waarop zij rust, kan het dienstig zijn in een ruimeren kring dan van diegenen, die rechtstreeks bij het overleg betrokken waren, omtrent de motieven van het Beursbesluit iets naders mede te deelen.

Het kan onomwonden worden toegegeven, dat het beursbesluit een compromis vormt, waarbij met een aantal tegenstrijdige belangen zoo goed mogelijk is rekening gehouden. Aan den eenen kant stond de wensch van de Vereeniging voor den Effectenhandel, die in het belang van haar leden, maar stellig ook met een beroep op het grootere algemeene belang van spaarders en beleggers, een zoo groot mogelijke vrijmaking van het beursverkeer trachtte te bewerkstelligen. Aan den anderen kant stonden de overwegingen van Rechtsherstel, van den fiscus en van het geldwezen, die zich alle vooralsnog in meerdere of mindere mate tegen een algeheele vrijmaking verzetten. In een gemeenschappelijk overleg heeft men getracht het best bereikbare midden te vinden.

Wanneer de nieuwe regeling in werking treedt, zal bij verkoop van zgn. oud bezit de verkooper de helft van de opbrengst op vrije en de helft op geblokkeerde rekening ontvangen; de verkooper van nieuw bezit ontvangt de geheele opbrengst geblokkeerd, terwijl voorts ieder fonds in de tweede hand, d.w.z. wanneer het den drempel is gepasseerd, tegen vrij geld kan worden verkocht. Wat de categorie van het oude bezit betreft, kon in de huidige omstandigheden met een gedeeltelijke deblokkeering genoeg worden genomen. Voor Rechtsherstel is dit oude bezit niet interessant; zoolang althans vaststaat, dat geen effecten uit nieuw bezit op clandestiene wijze van de geschetste faciliteit gebruik maken. Rechtsherstel stelde daarom op blokkeering van deze verkoopopbrengst geen prijs, aangezien geacht kan worden, dat het bedoelde risico voldoende wordt gedekt door de heffing van $\frac{1}{4}$ pCt., die hierna nog ter sprake komt.

Van monetaire zijde beschouwd, wenschte men, wat de blokkeering aangaat, een concessie te doen, zoodanig, dat een vlottere beurshandel werd bevorderd. Het feit, dat bij verkoop van oud bezit 50 pCt. (en bij Amerikaanse fondsen oud bezit 60 pCt.) van de opbrengst geheel wordt vrijgegeven, is als zoodanig te beschouwen. De verkooper van oud bezit komt hierdoor in een gunstiger positie dan elke andere houder van geblokkeerd tegoed, aangezien in het algemeen krachtens de deblokkeeringsregeling slechts 25 pCt. wordt vrijgegeven. De voorkeursbehandeling, die Amerikaanse effecten in dit verband

genieten, moet daarom, indien men de zaak zuiver van de monetaire zijde beschouwt, worden aangemerkt als een soort averechtsche open-marktpolitiek, aangezien zij op zichzelf de neiging tot inflatie versterkt. Op dit punt heeft echter het groote en dringende belang van een bespoedigde liquidatie van een deel van het Amerikaansche effectenbezit ertoe geleid, dat men de monetaire bezwaren eenigermate heeft opzijgezet.

Anders daarentegen lag de zaak ten aanzien van het nieuwe bezit. Wilde men de tijdens den oorlog verworven fondsen in de regeling laten meespelen — en hierop werd door zeer velen prijsgesteld —, dan stond bij voorbaat vast, dat ten aanzien van deze categorie grootere waarborgen moesten worden geschapen. In de eerste plaats schuilen in deze groep al die effecten, waarop het Rechts-herstel betrekking heeft. De effectenregistratie is nog nauwelijks begonnen en indien men op dit punt een groote soepelheid zou betrachten, zou men den gedeposedeerden eigenaren een zekerheid ontnemen, die hun krachtens de wet is toegekend. Ook de fiscus moest noodzakelijk ten aanzien van het nieuwe bezit een groot voorbehoud maken. Eerst nadat de effectenregistratie voltooid is, verkrijgt de fiscus de beschikking over gegevens, die noodig zijn om een inzicht in den vermogenstoestand der betrokkenen te verkrijgen en op grond waarvan tot de oplegging van zekerheidsstellingen kan worden overgegaan. Een liberale politiek van fiscale zijde zou derhalve impliceren, dat al diegenen, die navordering moeten vreezen of die bij de komende heffingen hun tol moeten betalen, in staat zouden zijn, hun geblokkeerde vermogensbestanddeelen, waarop de fiscus verhaal kan zoeken, te doen verdwijnen. Dat in onze huidige financieele positie een zoodanig risico niet kan worden genomen, behoeft geen betoog.

Ten slotte verzetten ook monetaire overwegingen zich op dit moment tegen een te ruime deblokkeering. Men zou kunnen redeneeren, dat de koper van effecten steeds met vrij geld betaalt en dat het daarom onjuist zou zijn te eischen, dat de opbrengst bij den verkooper wordt vastgelegd. Deze redeneering moge oppervlakkig gezien juist schijnen, doch houdt bij nadere overweging geen steek. De geldzuivering immers, is nooit opgevat als een zuiver quantitatief probleem. Natuurlijk stond het vast, dat een drastische inperking van de geldhoeveelheid een allereerste vereischte vormde om tot gezonde verhoudingen te geraken. Daarnaast echter is er steeds mede naar gestreefd de geldhoeveelheid in juiste banen te leiden en met name te bevorderen, dat de besteding zoo veel mogelijk in overeenstemming werd gebracht met de belangen van het economische herstel. Van monetair standpunt moet men de blokkeering van de opbrengst dan ook zien als een bestedingscontrole, die, van den negatieven kant beschouwd, er op gericht is „dissaving” te voorkomen, en die, positief gezien, ten doel heeft te bevorderen, dat de geblokkeerde opbrengsten worden gebruikt voor nuttige en urgente investeringen. In dit verband is het in het bijzonder van belang, dat de Investeeringscommissie ten aanzien van geblokkeerde saldi, afkomstig uit effectenverkoop, geneigd is een soepeler houding aan te nemen dan met betrekking tot andere geblokkeerde rekeningen het geval is. In het laatstgenoemde geval speelt namelijk steeds de overweging een rol, dat iedere deblokkeering, ook indien zij van bedrijfs-economisch standpunt urgent is, inflationistisch werkt. Terzake van geblokkeerde saldi, ontstaan uit effectenverkoop, behoeft men zich althans over dit gevaar niet het hoofd te breken.

De vraag doet zich voor, onder welke omstandigheden een verdere stap in de richting van een normale kapitaalmarkt denkbaar is. Voor de beantwoording van deze vraag is het van belang stil te staan bij een aantal overwegingen, die ten aanzien van dit vraagstuk een rol spelen. Enkele maanden geleden heeft de minister van Financiën advies ontvangen van een commissie, die zich met het bedoelde vraagstuk breedvoerig heeft bezig gehouden. Na diepgaande

besprekingen was deze commissie tot de conclusie gekomen, dat er twee manieren denkbaar waren, waarop men de kapitaalmarkt kon laten functioneeren, daarbij steeds uitgaande van de overweging, dat in het huidige tijdsgewricht de „dissaving” van bestaande vermogensbestanddeelen zooveel mogelijk moest worden voorkomen. Het eene systeem leidde tot een volkomen binding van de kapitaalmarkt, waarbij iedere overdracht van vermogensbestanddeelen alleen mogelijk zou zijn in de geblokkeerde sfeer. Het andere systeem ging uit van het standpunt, dat de bedoelde binding, hoezeer wellicht theoretisch verantwoord, gebaseerd was op een miskennis van de psychologie van het sparen, en op dien grond als ondoeltreffend moest worden beschouwd. Een normaal functioneerende kapitaalmarkt zou, volgens laatstbedoelden gedachtegang, op den duur slechts denkbaar zijn bij vrijheid van sparen en ontsparen; iedere duurzame dwang te dien aanzien zou derhalve moeten worden verworpen. Een derde mogelijkheid, die aanleiding gaf tot een logisch sluitend systeem, achtte de commissie niet aanwezig.

Door het eerste standpunt niet te aanvaarden, heeft de Overheid implicite de alternatieve oplossing aanvaard. In beginsel bestaat er derhalve op dit moment tusschen de pleitbezorgers van een vrije effectenbeurs en het Ministerie van Financiën geen verschil van doelstelling. Het eenige, waarover men kan strijden, is het tempo, waarin de gewenschte vrijheid kan worden bereikt. De indruk is, dat de Overheid voorloopig slechts geleidelijk kan terugwijken, en dat een bepaalde binding, die van het individueele standpunt van den spaarder onwenschelijk is, vooralsnog uit overwegingen van algemeen belang als het kleinste kwaad moet worden beschouwd. Men kan zich de zaak zoo voorstellen, dat in een iets meer genormaliseerde situatie de noodzaak tot het instellen van een individueele controle op de vermogensbesteding, welke aan het huidige deblokkeeringssysteem inhaerent is, zou kunnen worden gemist en dat de Overheid alsdan met meer globale middelen (bijv. open-marktpolitiek, leeningspolitiek) hetzelfde doel zou kunnen nastreven. Het is in zekeren zin de tragiek van dit uiterst moeilijke jaar 1946, dat vrijwel op nog geen enkel gebied de individueele controle kan worden ontbeerd. Zoodra de omstandigheden dit toelaten, bestaat er echter alle reden deze omslachtige en bureaucratische overheidsleiding af te schaffen en te vervangen door de soepeler manipulatie der „strategic factors”.

Een combinatie van fiscale, juridische en monetaire argumenten verlangt dus, dat in den eersten tijd de geschetste blokkade der verkoopopbrengsten wordt gehandhaafd. Het is in dit verband van veel belang dat Rechtsherstel er van heeft afgezien op de geblokkeerde saldi, die uit hoofde van effectenverkoop ontstonden, zijn eigen blokkade van toepassing te verklaren, waardoor de bedoelde tegoden voor zeer langen tijd ten volle zouden zijn geïmmobiliseerd. Het provenu van een effectenverkoop wordt derhalve uitsluitend onder de monetaire blokkade gebracht. De gelden kunnen worden gebruikt voor belastingbetaling, dan wel, na verkregen toestemming van de Investeringscommissie, voor de investering in urgente en productieve projecten.

Een ander is mogelijk geworden dank zij de premie van $\frac{1}{4}$ pCt., die krachtens besluit van Rechtsherstel bij iederen verkoop zal worden geheven. Deze op zichzelf bescheiden bijdrage, die aan het beursverkeer wordt opgelegd, heeft het mogelijk gemaakt vele moeilijkheden, die zich bij de besprekingen voordeden, uit den weg te ruimen. In de eerste plaats kon hierdoor een einde worden gemaakt aan de garantie van de Vereeniging voor den Effectenhandel. In de tweede plaats kon op grond hiervan worden bereikt, dat Rechtsherstel enkele van zijn overigens gemotiveerde eischen mitigeerde. De bedoeling van de premieheffing is deze, dat uit de opbrengst een fonds wordt gevormd, dat zal dienen tot meerdere zekerheid der gedeposeeerden, indien de verdere verhaalsmogelijkheden,

die door de openstelling van den fondsenhandel uiteraard worden verkleind, tekort schieten. De voorkeur is gegeven aan een „flat rate” (die dus geen rekening houdt met den omvang van het risico), welke tot nader order bij iederen effectenverkoop zal moeten worden voldaan. Deze heffing zal worden voortgezet, totdat vaststaat, dat geen enkele gedeposeerde meer gevaar loopt door de thans tot stand gebrachte regeling in zijn rechten te worden gekort. De heffing kan worden beschouwd als de prijs, die door belanghebbenden moet worden betaald voor de uitbreiding resp. de wederopenstelling van het beursverkeer, onder omstandigheden, waaronder die op andere wijze niet mogelijk zouden zijn geweest.

De heffing van $\frac{1}{4}$ pCt. is voorloopig ingesteld op grond van artikel 71 van het K.B. F 272, bij wijze van voorwaarde, door Rechtsherstel aan den fondsenhandel verbonden. De competentie van Rechtsherstel op dit stuk beperkt zich echter tot die fondsen, die nog niet zijn gezuiverd. In het licht van het bovenvermelde zal dus eerlang een nadere wettelijke voorziening noodig zijn, teneinde te bewerkstelligen, dat het bedoelde percentage ook zal kunnen worden geheven bij den verkoop van fondsen, die door Rechtsherstel zijn vrijgegeven, terwijl tevens nader zal moeten worden voorzien in een regeling, die de liquiditeit van het fonds garandeert. Het Beursbesluit bevat tenslotte een aantal voorzieningen met betrekking tot de wederinvesteering en afllossingsgelden, de richting van fondsen, de dekking van baissetransacties, de afwikkeling van effectenonderpanden, e.d. waarbij weinig principieele gezichtspunten in het geding kwamen, maar die niettemin alle tot dikwijls moeilijke problemen aanleiding gaven.

Het voorgaande moge hebben aangetoond, dat de klappen, die de Commissie van Tien moest omzeilen, inderdaad talrijk waren. Zonder de illusie te hebben, dat alle belanghebbenden zijn bevredigd, kan men niettemin de hoop koesteren, dat de nieuwe regeling een belangrijke étappe zal blijken op den weg naar het herstel van een normale kapitaalmarkt.

Dr. F. A. G. KEESING.

MISVERSTANDEN EN LEGENDEN OVER CORPORATISME EN GELEIDE ECONOMIE.

Eenige weken geleden heeft in dit tijdschrift dr. L. J. Zimmerman getracht enkele tegen de geleide economie aangevoerde bezwaren te weerleggen¹⁾. Ik zou geen aanleiding hebben op zijn uiteenzettingen, waarmee ik mij over het geheel genomen kan vereenigen, in te gaan, ware het niet, dat de schrijver aanknoopt bij mijn artikel „Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, corporatisme en geleide economie”²⁾ en in de meening blijkt te verkeerren, een handschoen op te nemen, welke door mij in het strijperk is geworpen. Deze meening berust evenwel op een misvatting van de strekking van mijn betoog. Dr. Zimmerman dicht mij opvattingen toe, welke ik nimmer heb uitgesproken of die ik zelfs heb bestreden. Om legendevorming te voorkomen, acht ik het noodzakelijk, de misverstanden, die bij dr. Zimmerman aan den dag treden, op te helderen en de bedoeling van mijn artikel op enkele punten te verduidelijken. Hiertoe bestaat te meer reden, omdat ook bij anderen nog vele misvattingen omtrent deze materie bestaan en ik gaarne de gelegenheid aangrijp, enkele hiervan recht te zetten.

Dr. Zimmerman vangt zijn artikel aan met een betuiging van adhaesie aan mijn adres. „Prof. Hennipman heeft ongetwijfeld gelijk, wanneer hij in de „E.-S. B.” van 23 Januari jl. de economen, die zich actief met de problematiek van de geleide economie bezig houden, verwijt, dat zij zoo weinig aandacht besteden aan de theoretische

¹⁾ „Eenige opmerkingen over vrije prijsvorming en geleide economie”, „E.-S.B.” 6 Maart 1946.

²⁾ „E.-S.B.” 23 Januari en 6 Februari 1946.

economische fundering van dezen nieuwen vorm van maatschappelijke voortbrenging." Hoe aangenaam het nu ook is om gelijk te krijgen, deze instemming kan ik toch niet aanvaarden. Dr. Zimmerman speelt het in dezen zin klaar mij gelijk te geven in iets, wat ik in het geheel niet heb beweerd; en waarin ik ongelijk zou hebben, indien ik het wel had gezegd. Wanneer ik de mij toegeschreven bewering had geuit, zou zij van een deplorabele onkunde betreffende den stand van de theorie der geleide economie hebben getuigd.

De heer Zimmerman, voorstander van de geleide economie, stelt de zaak, waarvoor hij in het krijt treedt, zwakker voor dan zij is. Het tegendeel van wat hij schijnt te meenen is het geval. Over de theorie der planhuishouding, en meer in het bijzonder over de prijsvorming in dit stelsel, heeft zich sinds Mises' eerste uitdaging een omvangrijke en theoretisch belangrijke literatuur ontwikkeld, waartoe zoowel voor- als tegenstanders der geleide economie bijdragen van beteekenis hebben geleverd. Nog kort voor ik mijn artikel schreef, had ik in mijn aanvaardingsrede³⁾ hierop gewezen. Bij die gelegenheid merkte ik tevens op, dat naar mijn meening deze discussie tot het inzicht heeft geleid, dat van een theoretische of principiële onmogelijkheid van een economische calculatie in een collectivistische maatschappij of een plan-economie niet kan worden gesproken, mits men de markt met een zekere mate van vrije prijsvorming handhaaft. En nu word ik, tot mijn verrassing, plotseling ingedeeld bij de groep, die op wetenschappelijke gronden een geleide economie onmogelijk acht!

De wortel van het misverstand tusschen dr. Zimmerman en mij is, dat hij er zich onvoldoende rekenschap van heeft gegeven, dat ik in mijn artikel een scherp onderscheid heb gemaakt tusschen geleide economie en corporatisme. Ik zie beide als twee naar hun wezen volkomen verschillende stelsels. Bij het eene worden de economische beslissingen genomen door de Overheid of door overheidsorganen, en wordt het economisch leven dus geleid van één centraal punt uit; in het andere stelsel berusten de beslissingen bij de corporaties der producenten en zijn dus gedecentraliseerd. Men heeft hier twee essentieel uiteenlopende organisatiebeginselen. Natuurlijk kunnen beide naast elkaar worden toegepast, in dier voege, dat sommige beslissingen zijn voorbehouden aan de centrale leiding en andere zijn opgedragen aan de corporaties. Op eenzelfde wijze kan men de collectivistische en individualistische organisatiebeginselen verbinden, doch hierdoor wordt allerminst het tusschen hen bestaande verschil weggenomen. Men kan zich ook overgangen tusschen collectivisme en corporatisme (of individualisme) denken, waarbij de centrale overheid toezicht houdt op de beslissingen der corporaties (of individuen), en slechts ingrijpt, wanneer deze met zekere door de centrale Overheid gestelde normen in strijd komen. Ook hier zullen in ieder afzonderlijk geval de beslissingen of bij de centrale leiding of bij de corporaties (of de individueele subjecten) liggen, en behoudt het onderscheid dus zijn beteekenis. Het verliest dit ook niet door de stelling, dat het corporatisme een sterke neiging zal vertoonen over te gaan naar het collectivisme. Het blijft niettemin waar, dat het corporatisme, zoolang het in zuiveren vorm is verwezenlijkt, naar zijn aard van het collectivisme verschilt.

Dit diepgaande onderscheid tusschen de twee stelsels wordt zelden voldoende in het oog gehouden. M.i. is het inzicht in dit onderscheid een noodzakelijke voorwaarde voor een zakelijke en doeltreffende gedachtenwisseling over de vraagstukken der economische orde i.h.a. en de actueele vragen i.h.b., en mijn artikel had o.m. ten doel deze zienswijze te verdedigen en toe te lichten. De tegenovergestelde meening is echter bij velen diep geworteld,

en het is stellig niet te verwachten, dat zij reeds bij een eersten aanval zal worden losgelaten.

Het is m.i. niet bevorderlijk voor een zuivere terminologie en een juist inzicht, wanneer men twee zoo verschillende stelsels als de door de Overheid geleide economie en het corporatisme samenvat onder den toch reeds zoo vagen term „ordering". Ook is het, zooals ik reeds eerder opmerkte, weinig verhelderend het corporatisme te zien als een „tusschenvorm" van collectivisme en individualisme. Wanneer men deze beschouwingwijze evenwel wil handhaven, zal men er zich toch bewust van moeten zijn, dat andere stelsels eveneens op deze benaming aanspraak maken. Indien men hiermee geen rekening houdt, wordt de deur geopend voor een hopelooze begripsverwarring.

Dat dit gevaar niet denkbeeldig is, leert een voorbeeld uit hetzelfde nummer der „E.-S.B.", waarin ook het artikel van dr. Zimmerman is opgenomen, nl. de beschouwing door den heer Weisglas gewijd aan Mises' boek „Bureaucracy". Schrijver vereenzelvig hierin de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie met den door Röpke verdedigden „derden weg", omdat beide tusschenvormen van vrije en geleide economie zijn. Het is mij raadselachtig, hoe men tot deze gelijkstelling (welke dan ook niet door aanhalingen van of nauwkeurige verwijzingen naar plaatsen uit Röpke's geschriften wordt gesteund) kan komen. Röpke laat zich over de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie als zoodanig niet of nauwelijks uit, maar zij lijkt mij volkomen in strijd met den geest van zijn denkbeelden over de sociale en economische organisatie. In ieder geval is het samenstel van doeleinden en maatregelen, dat hij aanduidt als „derden weg" (inderdaad een weinig gelukkige en ook weinig sprekende benaming, welke bovendien tevens reeds voor andere stelsels is gebezigd, bijv. door Oppenheimer voor zijn liberaal socialisme), iets geheel anders dan de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Het is derhalve ongerechtvaardigd ten gunste van laatstgenoemd stelsel het gezag van Röpke in te roepen. Door dit wel te doen, maakt men zich aan een bedenkelijke legendevorming schuldig.

Doch om terug te keeren tot dr. Zimmerman! Ik heb blijkbaar in mijn artikel over de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie mijn meening over het verschil tusschen geleide economie en corporatisme onvoldoende duidelijk gemaakt; zij is althans tot hem niet doorgedrongen. Ik heb betoogd, dat in een corporatief stelsel, dat te kwalificeeren is als universeel monopolie, de rationaliteit van de prijsvorming ontbreekt, en de prijzen dus niet als richtsnoer van het economisch handelen kunnen dienen. Hoe men nu over de juistheid van dit betoog denkt, en of men nu zelf al dan niet het onderscheid tusschen geleide economie en corporatisme aanvaardt, uit het feit, dat ik beide scherp heb gescheiden, volgt, dat het niet mijn bedoeling geweest kan zijn met deze kritiek ook de geleide economie te treffen. Naar mijn meening is datgene, wat ik tegen het corporatisme heb aangevoerd, op een zoo volkomen anders geconstrueerd stelsel als de planhuishouding in het geheel niet van toepassing. Zij, die meenen, dat in een geleide economie geen rationeel economisch handelen mogelijk is, steunen die meening dan ook op andere gronden dan die, welke in mijn artikel tegen het corporatisme te berde worden gebracht. Anderzijds is de oplossing, die schrijvers als Dickinson en Lange voor de moeilijkheid in een planhuishouding aan de hand hebben gedaan, niet bruikbaar voor een zuiver corporatief stelsel. Het is hier niet de plaats om dit in extenso uit te werken; dr. Zimmerman kan zich hiervan echter gemakkelijk overtuigen door zich in de desbetreffende geschriften te verdiepen.

Er is dus geen sprake van, dat ik me tegen de geleide economie heb gekeerd. Noch over de mérites van de geleide economie, noch over die van de vrije verkeershuishouding heb ik mij in mijn artikel uitgelaten. Ik heb geen pleidooi geleverd voor het liberale stelsel en ik ben me er niet van bewust, dat ik uiting heb gegeven aan gevoelens van heim-

³⁾ „De theoretische economie en de wederopbouw", Amsterdam 1945, blz. 20. Een vrijwel volledig overzicht van deze discussie geeft J. Kaufmann, „Quelques problèmes économiques d'une société collectiviste", Genève 1945.

wee naar den goeden ouden tijd. Dr. Zimmerman wijst op den afstand, die bestaat tusschen de eenvoudige, ideaal-typische prijstheorie en de werkelijkheid. Dat mij de gebreken der vrije prijsvorming niet onbekend zijn, leert afdoende mijn intreedere, en ook in mijn artikel in de „Economisch-Statistische Berichten” roerde ik dit punt aan. Ik wees ditmaal slechts op de monopolievorming, daar voornamelijk deze voor mijn betoog van belang was. De strekking van dr. Zimmermans beschouwing over den machtsfactor in het economisch leven is mij tot mijn spijt duister gebleven; ik heb er niet uit kunnen opmaken, of hij mijn betoog wil ondersteunen of bestrijden, en of hij tusschen prof. Cobbenhagen en mij overeenstemming dan wel een meeningsverschil wil constateeren.

Nog een andere uiting van dr. Zimmerman vereischt een correctie. Hij haalt met instemming mijn „treffende opmerking” aan, dat een toezicht van de Overheid op het bedrijfsleven onvoldoende en een duidelijke en positieve leiding noodzakelijk is. De lezer, die geen kennis heeft genomen van mijn artikel, zal uit dr. Zimmermans weergave een, wel zeer zonderlingen indruk van mijn meeningen krijgen. Nadat hem eerst is meegedeeld, dat ik een geleide economie onmogelijk vindt, verneemt hij vervolgens, dat ik haar noodzakelijk acht. In werkelijkheid heb ik, noch het een, noch het ander beweerd. Ik heb niet betoogd, dat overheidsleiding van het bedrijfsleven tout court noodig is, doch dat, wanneer men bedrijfsschappen instelt en aan deze vergaande verordenende bevoegdheden betreffende economische aangelegenheden van fundamenteel belang verleent, het aldus georganiseerde bedrijfsleven de leiding van de centrale Overheid behoeft.

De slotsom van dit alles kan geen andere zijn, dan dat dr. Zimmerman wel zeer lichtvaardig met mijn artikel is omgesprongen en mijn bedoelingen volkomen verwrongen heeft weergegeven. Een meer principiële poging mijn bezwaren tegen het corporatisme te ontzenuwen, heeft dr. A. Cavadino S.J. ondernomen⁴⁾. Ik zou over het hoofd hebben gezien, dat het prijsmechanisme niet werkt „zonder dat factoren van zede en recht daarin hun invloed doen gelden”. Nu ben ik voor de beteekenis van de zedelijke krachten in het economisch leven allerminst blind. Ik betwijfel echter, of zij in een corporatief stelsel de rationaliteit van het prijzenstelsel kunnen waarborgen. Nog veel sterker echter betwijfel ik, of de corporaties zich inderdaad door moreele beginselen, door het algemeene belang en niet door met het algemeene belang strijdige groepsbelangen zullen laten leiden. Naar ik meen geven de lessen der geschiedenis tot dit scepticisme alle aanleiding. Voor een tijdperk van moreel verval, als deze na-oorlogsjaren zijn, geldt deze twijfel nog in verhoogde mate. Ik yrees, dat een wetgever, die zijn wetten doet rusten op het vertrouwen in de geneigdheid van menschen en groepen, eigen belangen achter te stellen bij het algemeen belang, eerlang zal ervaren op zand te hebben gebouwd.

P. HENNIPMAN.

⁴⁾ „Democratie en geleide economie”, „De Groene Amsterdammer”, 2 Maart 1946.

EFFICIENCY-CONTROLE OP HET OVERHEIDSBEHEER.

De enorme uitbreiding van het overheidsapparaat gedurende en na den oorlog stelt geheel nieuwe eischen aan de efficiency-controle op het overheidsbedrijf. De gedachte, dat ook het overheidsbeheer zich zou leenen voor een systematische efficiency-controle door middel van kostprijsberekening en variabele budgetteering, wordt nog zeker niet algemeen erkend. Geheel ten onrechte meenen velen, dat het feit, dat de overheidsdiensten en -prestaties niet tegen een marktprijs worden verhandeld, op zichzelf al voldoende is, om aan te toonen, dat voor een kostprijs-

berekening bij de overheidsorganen geen plaats is. Dit is echter een misvatting, ook in het particuliere bedrijf wordt de kostprijsberekening in de laatste jaren in steeds toenemende mate dienstbaar gemaakt aan de controle op de doelmatigheid van het bedrijfsbeheer, en ten aanzien van deze functie van den kostprijs is het particuliere bedrijfsbeheer geheel op één lijn te stellen met de verschillende overheidsorganen en overheidsbedrijven.

Het is vooral de standaardkostprijstheorie en de daarop steunende methode van variabele budgetteering, die van onschatbare waarde zouden kunnen zijn voor de beoordeeling van de doelmatigheid van het overheidsbeheer in al zijn geledingen. De omstandigheden voor toepassing van deze methoden zijn in het overheidsbeheer gunstiger dan in de meeste andere bedrijven, omdat het kenmerkend is voor het overheidsbeheer, dat op zeer vele plaatsen in het land gelijke of gelijksoortige werkzaamheden worden verricht, zoodat de mogelijkheid van de vergelijking van de werkelijke uitgaven, die op verschillende plaatsen worden gedaan, met de voor de bedoelde handelingen vastgestelde standaardkosten welhaast steeds aanwezig is.

Door het ontbreken van nauwkeurige kostprijsgegevens van de door de verschillende overheidsorganen verrichte handelingen, is het inzicht in de kosten van de overheidsbemoeiingen thans ten eenen male onvoldoende. Daardoor kan ook tusschen de verschillende overheidsinstanties geen verrekening plaatsvinden van de kosten der prestaties, die de verschillende instanties wederkeerig verrichten en zoolang deze toestand blijft voortbestaan is het eenvoudig onmogelijk een inzicht te krijgen in de kosten van de verschillende functies, waarin de overheidsbemoeiing kan worden gesplitst.

Men zou bij de efficiency-controle op het overheidsbeheer geheel denzelfden weg moeten volgen als bij de moderne bedrijfscontrole in het particuliere bedrijf. De werkzaamheden, die door de overheidsinstanties worden verricht, zijn in het algemeen sterk arbeidsintensief. Voor elke overheidsinstantie moet dus worden vastgesteld, welke personen belast zijn met de uitvoerende werkzaamheden (in het particuliere bedrijf spreekt men van direct productieve werkzaamheden) en welke personen belast zijn met de leiding en toezicht. Voor elk der overheidsorganen afzonderlijk dient te worden vastgesteld, welke directe prestaties ten behoeve van het publiek en ten behoeve van andere organen worden verricht. Voor al deze werkzaamheden moeten normtijden voor het uitvoerende personeel worden bepaald.

Dat men daarbij in vele gevallen een vergaande differentiatie moet toepassen, omdat de omstandigheden, waaronder gewerkt wordt bij verschillende instanties, die soortgelijk werk verrichten, verschillend zijn, is op zichzelf niets bijzonders; ook in het particuliere bedrijf is dat veeleer regel dan uitzondering. Heeft men eenmaal vastgesteld, welken tijd het uitvoerende personeel noodig heeft voor het verrichten van de voorkomende directe prestaties, dan dient nog vastgesteld te worden, wat het standaardkostentarief per arbeidsuur is voor dit uitvoerende personeel. Dit standaardkostentarief is opgebouwd uit het uurloon van dat personeel, verhoogd met sociale lasten, kosten van leiding en toezicht, huisvesting e.d. De vergelijking van deze standaardkostentarieven zou op zichzelf al een uiterst interessant beeld geven van de groote verschillen, die bestaan in de verhouding tusschen uitvoerend en toezichthoudend personeel. Heeft men de normtijden voor de verschillende directe prestaties vastgesteld, alsmede het standaardkostentarief voor het directe personeel, dat met de eigenlijke uitvoering van deze werkzaamheden is belast, dan zijn de standaardkosten voor deze verschillende prestaties daaruit door eenvoudige vermenigvuldiging af te leiden. Het aantal in elke periode geleverde prestaties, vermenigvuldigd met de op die wijze vastgestelde standaardkosten, geeft een nauwkeurig beeld van de toelaatbare kosten per maand voor elk der overheids-

organen. Regelmatige toetsing van deze gegevens aan de werkelijke uitgaven, die ten behoeve van deze instanties worden gedaan, vormt de grondslag voor een volledig contrôle op de efficiency van het door verschillende organen gevoerde beheer. Alleen op die wijze kan men de leidende personen van de verschillende overheidsorganen „cost-minded” maken. Indien door dit alles alleen maar bereikt kon worden, dat de leider van elk overheidsorgaan een scherp inzicht zou krijgen in de kosten, die verbonden zijn aan de verschillende handelingen, die door het onder hem ressorteerende personeel verricht worden, zou dat zeker reeds onmiddellijk resultaten opleveren. Nu tasten ook diegenen, die verantwoordelijk zijn voor de leiding der overheidsorganen, volledig in het duister. Door de uitwisseling van kostengegevens en een daaraan aansluitende uitwisseling van de op verschillende kantoren gevolgde werkmethoden zou de efficiency-arbeid verder krachtig gestimuleerd kunnen worden.

Zou men over deze standaardkostengegevens beschikken, dan zou ook een verrekening van de onderlinge dienstverleening tusschen de verschillende overheidsinstanties op eenvoudige wijze mogelijk worden. Men zou op die wijze eenvoudig een inzicht krijgen in de kosten van de verschillende functies van de overheidsinstanties, een inzicht, dat thans ten eenenmale ontbreekt. Alleen op basis van een dergelijke functioneële kostenanalyse is het mogelijk de grondslagen te leggen voor een effectieve contrôle op de doelmatigheid van het overheidsbeheer.

Dat de werkzaamheden, die door de verschillende overheidsorganen verricht worden, voor een belangrijk deel overwegend van administratieve aard zijn, is in dit verband in het geheel geen bezwaar. Ook op administratieve bureaux kan men de productie zeer wel kwantitatief meten en de vaststelling van normtijden voor verschillende administratieve handelingen is in het algemeen zeker belangrijk eenvoudiger dan de vaststelling van normen in de technische productie. Juist in dezen tijd, waarin de kosten van de overheidsbemoeiing tot zulke aanzienlijke bedragen de overhand zijn opgelopen, kan men aan de noodzaak van een gedegen analyse van deze kostencijfers niet meer ontkomen.

De tot nu toe gebruikelijke begrotingen der overheidsorganen zullen moeten worden vervangen door *variabele taakstellende* budgetten. De arbeid, die daaraan verbonden is, is van zoodanigen omvang, dat het eenvoudig onmogelijk is, dit werk centraal uit te voeren. De verantwoordelijke leiders der overheidsorganen zullen in de uitvoering van deze taak zelf een zeer belangrijk aandeel moeten hebben. Indien de bedoeling van deze nieuwe werkmethode duidelijk wordt uiteengezet en indien goede voorlichting wordt gegeven ten aanzien van de werkwijze, die bij de samenstelling dezer taakstellende budgetten moet worden gevolgd, is actieve medewerking van de verantwoordelijke personen, die thans de leidende plaatsen bezetten, volkomen verzekerd.

Bij de Nederlandsche Spoorwegen zijn op dit gebied voor de staking talrijke onderzoeken gedaan. Zoo zijn bijv. de kosten, verbonden aan de afgifte van een plaatskaart, de behandeling van een stukgoedzending, de behandeling van een correspondentie, de verzameling van bepaalde statistische gegevens, de kosten van de contrôle van een inkoopfactuur alle nauwkeurig vastgesteld. De resultaten van vele gevallen verbluffend en afschrikkend aanwaken ook in het spoorwegbedrijf en ofschoon gestemd was ten aanzien van de resultaten, die langs dezen weg bereikt zouden worden, is toch het efficiency-werk door deze kostenanalyse zeer krachtig gestimuleerd.

Het overheidsapparaat is thans van een zoodanigen omvang geworden, dat het eenvoudig onmogelijk is geworden de efficiency-contrôle binnen een redelijken termijn op een redelijk niveau te brengen door incidenteele onderzoeken van de toegepaste werkmethode en de

interne organisatie der overheidsbureaux. Alleen door systematische vergelijking van werkelijke uitgaven en normkosten van alle verricht, dat door de overheidsorganen worden verricht, kan een voorloopig nog grove, maar de totale overheidsbemoeiing overspannende, contrôle op de efficiency van het overheidsbeheer worden bereikt. De systematische verfijning van dezen arbeid zal zeker nog een op de hiervoren geschetste wijze wordt gewerkt, zullen ongetwijfeld reeds op korten termijn belangrijke resultaten kunnen worden verwacht. Besnoeiing van de staatsuitgaven is één van de meest zorgelijke problemen, die ons omringen. Gebeurt dat niet op grond van een systematische analyse van de kosten der verschillende overheidsfuncties, dan zal spoedig de tijd aanbreken, dat met het domme roode potlood bezuinigd zal moeten worden, en ten aanzien van de resultaten van die bezuinigingsmethode zal na de slechte ervaringen uit het verleden wel niemand meer optimistisch gestemd zijn.

A. M. GROOT.

IS HET GEWENSCHT DE TECHNISCHE ONTWIKKELING TE BEÏNVLOEDEN?

Alvorens deze vraag kan worden beantwoord, dient te worden nagegaan, welke invloed door de technische ontwikkeling wordt uitgeoefend op het economisch leven. Daarom is het echter in de eerste plaats noodig het begrip technische ontwikkeling nader te omlijnen.

De technische ontwikkeling is een direct gevolg van de toepassing van uitvindingen, waaronder ook worden verstaan het toepassen van reeds bekende uitvindingen op nieuwe gebieden van productie. De uitvindingen zijn te onderscheiden in die, welke betrekking hebben op een nieuw goed of een nieuwe werkwijze, en die, welke betrekking hebben op een verbetering van een reeds bestaand goed of bestaande werkwijze; daar elke werkwijze dient tot vervaardiging van een of ander goed, zijn de uitvindingen tenslotte te onderscheiden in die, welke betrekking hebben op nieuwe goederen, en die, welke betrekking hebben op verbeteringen van bestaande goederen.

Deze onderscheiding is echter technisch van aard. Wat is daarentegen de economische beteekenis van de toepassing van uitvindingen?

Bij het bestudeeren van deze economische beteekenis kan men zich op tweeërlei standpunt plaatsen: enerzijds kunnen de consequenties van het toepassen van uitvindingen voor de maatschappij als geheel worden onderzocht, anderzijds kunnen deze consequenties voor een afzonderlijken bedrijfstak of onderneming worden nagegaan. Terwijl men in het eerste geval op het terrein van Schumpeter komt, die het toepassen van een uitvinding ziet als een nieuwe combinatie van productiefactoren, waarna hij met name den invloed hiervan op het conjunctuurverloop analyseert, beperken wij ons hier voor een oogenblik tot het tweede standpunt.

Voor afzonderlijke bedrijfstakken en ondernemingen is de economische beteekenis van een uitvinding gelegen in het feit, dat toepassing ervan de rentabiliteit verhoogt. Opent een uitvinding hiertoe niet de mogelijkheid, dan is toepassing ervan voor de betreffende onderneming(en) niet van belang. Het toepassing van de rentabiliteit wordt hier verstaan verhooging van den winstvoet.

Verhoging van den winstvoet is een gevolg van:

a. vergroting van den omzet bij gelijkblijvende kosten per eenheid, bijv. door kwaliteitsverbetering van de tot nu toe gefabriceerde producten (waardoor prijsverhoging mogelijk is, terwijl de vraag niet daalt of zelfs stijgt, m. a. w. elastisch is) of door het op de markt brengen van een nieuw product, waarnaar een sterke vraag blijkt te bestaan;

b. verlaging van de kosten per eenheid bij gelijkblijvend omzet, bijv. door invoering van uitvindingen, die een besparing op één der productiefactoren beteekenen.

Zooals vanzelf spreekt, zijn er verschillende variaties op dit thema mogelijk, doch deze doen aan de beteekenis van de genoemde twee gevallen, waarop straks bij de verdeling van het verband tusschen uitvindingen en conjunctuur nader wordt ingegaan, niets af.

Hier wordt vastgesteld, dat uitvindingen, mits ze aan het vereischte: een verhooging van de rentabiliteit mogelijk maken, voldoen, kunnen worden onderscheiden in uitvindingen, die voor de betrokken onderneming(en) een besparing inhouden op arbeid en/of kapitaal (w.o. eenvoudigheidshalve grond) en uitvindingen, die dit niet doen; kortweg: besparende en niet besparende uitvindingen.

Thans volgen eenige voorbeelden van de bovengenoemde uitvindingstypen.

Arbeidbesparende uitvindingen.

De ballonblaasmachine, welke dagelijks 50 à 80.000 gloeilampballonnen kan afleveren en \pm 500 arbeiders overbodig maakt.

Een machine voor het zoodanig verpakken van cigaretten, dat de opdruk automatisch aan den bovenkant van de doos, waarin ze verpakt worden, komt te liggen. Deze machine bezit een mechanische inrichting voor het keeren van de cigaretten, die in werking treedt, wanneer de opdruk niet aan den bovenkant ligt. Deze machine spaart zeer veel arbeidskrachten bij het inpakken uit.

Kapitaalbesparende uitvindingen.

Hiertoe behooren uitvindingen, welke het productievermogen en/of den levensduur van kapitaalgoederen verhoogen, zooals uitvindingen, welke een vergrooting van de vervoerscapaciteit van een spoor- of tramnet mogelijk maken, zonder uitbreiding van dit net.

Verbeteringen van lasch- en gietmethoden, welke een meer economisch materiaalgebruik mogelijk maken, bijv. electrisch lasschen.

Het uitvinden van bouwelementen van betere kwaliteit en constructie. Zoo heeft het toepassen van dergelijke elementen tot gevolg gehad, dat de benodigde hoeveelheid staal voor den bouw van een wolkenkrabber in 1930 75 pCt. bedroeg van die, welke in 1912 voor een gebouw van denzelfden omvang vereischt was.

Arbeid- en kapitaalbesparende uitvindingen.

Gereedschapswerktuigen van een bijzonder harde staal-soort, bijv. sneldraaistaal. Deze gereedschapswerktuigen bezitten een langeren levensduur dan overeenkomstige werktuigen van gewoon staal, terwijl de productiecapaciteit van machines, waarin deze werktuigen toegepast worden, aanzienlijk toeneemt, zoodat per arbeider meer materiaal kan worden bewerkt.

Niet-besparende uitvindingen.

Automobiel, radio, vliegmaschine, kunstzijde, enz., in de periode, dat zij als nog nieuwe, doch nog technisch onvolmaakte producten op de markt verschijnen. In een later stadium van hun ontwikkeling, wanneer zij technisch meer volmaakt zijn, zullen de op deze goederen betrekking hebbende uitvindingen tot doel hebben een verlaging van den prijs en dus niet behooren tot de niet-besparende uitvindingen.

De verdeling der uitvindingen over de verschillende typen.

Het is algemeen bekend, dat de aard der uitvindingen sterk beïnvloed wordt door de economische situatie. Hooge loonen werken het uitvinden van arbeidbesparende machines en methoden in de hand. Kapitaalschaarschte bevordert het ontstaan van kapitaalbesparende uitvindingen.

In de moderne ruilverkeersmaatschappij zal de voornaamste beïnvloedende factor het conjunctuurbeloop zijn: structurele factoren, zooals het relatief tekort aan werkkrachten bij een land in opbouw, kunnen echter een sterke stimulerende werking uitoefenen.

Een nauwgezet onderzoek voor verschillende landen naar de verdeling der uitvindingen, in verband met hun economische beteekenis en naar den invloed van de conjunctuur op die verdeling, heeft nog niet plaats gehad. Wel heeft S.C. Gilfillan een aantal uitvindingen, welke geacht kunnen worden een grooten invloed op de ontwikkeling van de samenleving gehad te hebben, naar hun economische beteekenis onderzocht. Dit onderzoek leidde tot het volgende resultaat:

<i>Uitvindingstypen</i>	<i>Percentage der uitvindingen</i>
Arbeidbesparend	33
Kapitaalbesparend	14
Landbesparend	8
Scheppen van nieuwe en verbeterden van bestaande consumptiegoederen	45

Daar in de onderhavige beschouwing het kapitaalbegriff zoo ruim is opgevat, dat land er ook onder valt, en uitvindingen, welke nieuwe consumptiegoederen scheppen of deze verbeteren, in het algemeen tot de niet-besparende uitvindingen behooren, blijkt uit de bovengenoemde tabel het volgende:

<i>Uitvindingstypen</i>	<i>Percentage der uitvindingen</i>
Arbeidbesparend	33
Kapitaalbesparend	22
Niet-besparend	45

Een idee van een verdeling der uitvindingen naar hun economische beteekenis voor verschillende industrietakken geeft de volgende tabel, ontleend aan „The Industrial Research and Changing Technology” van G. Perazich en Ph. M. Field.

Procentgewijze verdeling der bedrijven naar hun voornaamste functie van het natuurwetenschappelijk onderzoek en van de productie.

Industrietak	Uitvinden van nieuwe producten	Uitvinden van kwaliteitsverbeteringen	Kostenbesparende uitvindingen	Uitvinden van bijproducten	Uitvinden van nieuwe toepassingsmogelijkheden
Electrische apparaten en machines	74	15	11		
Instrumenten	50	30	20		8
Machinerieën	48	40	4		8
Chemische producten	45	30	14	3	7
Papier	43	30	20		7
Schilder- en verfproducten	34	66			
Voedingsproducten	30	43	23		4
Cement	25	50	25		
Nonferrometalen	22	35	35	8	
Metaalproducten	20	66	7		7
Keramische producten	20	30	40		10
Openbare nutsbedrijven	16	18	66		
Textiel	16	42	42		
Olie en olieproducten	8	45	40	7	
Rubber		84	16		

Uitvindingen en conjunctuur.

Daar elke toepassing van een uitvinding de vraag naar kapitaal en arbeid beïnvloedt en deze factoren zoowel het conjunctuurverloop beïnvloeden, als daardoor beïnvloed worden, bestaat er een wisselwerking tusschen de toepassing van uitvindingen en de conjunctuur.

Eerst zal de invloed van de conjunctuur op de toe-

passing van uitvindingen worden besproken, vervolgens in het kort die van uitvindingen op de conjunctuur. Zoals bekend, wordt de conjunctuur gekenmerkt door een cyclisch verloop, waarbij een voortdurende terugkeer van overeenkomstige toestanden plaatsheeft. Naast de zgn. korte golven, welke zich uitstrekken over perioden van 7 tot 11 jaar, kent het economisch leven ook lange golven, welke zich vermoedelijk uitstrekken over perioden van 50 tot 60 jaar. Daar de waarneming met betrekking tot de lange golven over een, in verhouding tot hun periode, te kort tijdsbestek verloopt om hieruit vaste conclusies te trekken, zal de invloed van uitvindingen op deze lange golven niet worden besproken.

De indeeling van den cyclus van de conjunctuurgolven in fasen kan op verschillende wijzen geschieden. In deze beschouwing zal de volgende, veel gebruikte, indeeling worden gevolgd: crisis, depressie, opgang, hoogconjunctuur.

Crisis en depressie.

Deze fasen worden gekenmerkt door daling van de goederenprijzen, sterke afnemende der investeringen, loondaling, daling van den rentestand, toeneming van de werkloosheid. De prijsdaling eischt aanpassing der kosten aan de lagere prijzen. Door de starheid der vaste kosten zal men in de eerste plaats streven naar *loondaling* of *verhoging van de arbeidsproductiviteit*. In het begin van de crisis tracht men de productie op peil te houden en, daar de loonen een zekere starheid vertoonen, zal in die periode gestreefd worden naar een verhoging van de arbeidsproductiviteit.

Dit kan op tweeërlei wijze worden verkregen, nl. door het toepassen van arbeidbesparende uitvindingen (mechanisatie) en het toepassen van organisatorische maatregelen (rationalisatie).

Mechanisatie beteekent echter een vermeerderde investeringsbedrijvigheid, welke in een typisch conjuncturele crisis, welke juist ontstaan is door een overschatting van het kapitaal aanbod (Cassel), niet waarschijnlijk is. Daarom valt het accent op de rationalisatie.

Rationalisatie is een verschijnsel, dat behoort bij neergaande conjunctuur. In de depressie wordt verlagende der kosten voornamelijk door rationalisatie verkregen. Dit wordt o.a. bevestigd door de vermelding van prof. dr. Glauver in „Technik und Wirtschaft”, jaargang 1936, blz. 289, van een automobielconcern in Amerika, dat door het nemen van organisatorische maatregelen er in slaagde, om in het tijdperk 1931—1933 de dagelijkse maximumprestaties van 2.700 tot 3.800 eenheden te brengen bij een gelijktijdige personeelsvermindering van 10 pCt.

Opgang en hoogconjunctuur.

Het einde van de depressie wordt gekenmerkt door lage rente, dus een overvloed (relatief) van geldkapitaal, lage loonen, lage goederenprijzen en gereorganiseerde bedrijven. Het beschikbare geldkapitaal dringt naar een productieve belegging. Wanneer nu de indruk bestaat, dat een verdere inschropping der economische activiteit niet zal plaatsvinden, is er slechts een kleine aanleiding noodig om een opgaande beweging te veroorzaken.

De relatief ruime beschikbaarheid van kapitaal en arbeid bevordert de toepassing van niet-besparende uitvindingen, in het bijzonder van uitvindingen van nieuwe consumptiegoederen. Hier vindt dan dus een verhoging van den winstvoet plaats, zooals in het begin van dit artikel geschetst onder geval *a*. Het verdere verloop van de herleving toont een stijgende vraag naar goederen, stijgende investeringen, stijgend prijsniveau en, wat speciaal voor ons doel van belang is, een steeds vollediger bezetting der beschikbare productieve krachten.

Is nl. eenmaal de fase der hoogconjunctuur bereikt, dan zal o.i., door de steeds vollediger benutting van kapitaal en arbeid en de „bottle-necks”, die hiermede bij

een streven naar verdere uitbreiding van de productie ontstaan, een verschuiving naar de toepassing van uitvindingen, zooals boven onder geval *b*. beschreven, plaatsvinden. Dit wil niet zeggen, dat men niet meer zal trachten ook de gebruiksgeschiktheid der afgeleverde producten te verhooogen of nieuwe artikelen te brengen, het accent komt echter te liggen op arbeid- en kapitaalbesparing.

Dat zich uit de hoogconjunctuur vervolgens weer een crisis ontwikkelt, doet hier verder niet ter zake.

De invloed van uitvindingen op de conjunctuur.

Voorzover de toepassing van uitvindingen een stimulerende werking uitoefent op de ondernemersactiviteit, vormen zij, zooals ook Schumpeter heeft aangetoond, een belangrijke factor in het conjunctuurverloop. Zoo is er reeds op gewezen, dat uitvindingen bij het einde van de depressie de herleving in sterke mate kunnen stimuleren. De problemen, die hiermede samenhangen, zooals de vraag, welke gevolgen de toepassing van arbeidbesparende uitvindingen heeft op de werkgelegenheid — men vindt hier zoowel voor- als tegenstanders van de zgn. compensatiethéorie — blijven, hier verder onbesproken.

Daar de technische ontwikkeling blijkbaar nauw samenhangt met de verschillen in economische activiteit, is het gewenscht deze ontwikkeling te beïnvloeden. De gedachte, om de technische ontwikkeling te beïnvloeden, is reeds eerder geuit. Deze gedachte heeft, zooals iedere gedachte, voor- en tegenstanders. De tegenstanders zijn van oordeel, dat het regelen van de technische ontwikkeling leidt tot een afnemende van het technisch scheppend vermogen van den mensch en daardoor tot een sterke vertraging, uiteindelijk zelfs tot een stilstand, van de technische ontwikkeling.

De vraag, of het geluk van de menschheid bevordert wordt door een vertraging of stilstand van de technische ontwikkeling, zal hier, als zijnde van filosofischen aard, en dus vallende buiten het gebied van deze beschouwing, niet besproken worden.

Het standpunt van de tegenstanders is echter onjuist.

Ook in de zgn. vrije maatschappij, waar het bedrijfsleven zich in groote trekken vrij ontwikkelen kan, vindt een regeling van de technische ontwikkeling plaats, echter in dien zin, dat zoowel het uitvinden zelf als het toepassen van uitvindingen door de bedrijfspolitiek beïnvloed wordt. Het uitvinden is nl. in de laatste 25 jaren hoe langer hoe meer het resultaat van laboratoriumwerk. De uitvinders zijn hierbij meestal in dienst van dezelfde onderneming, welke de eigenaar is van het laboratorium. Daar geen onderneming toestaat, dat haar werknemers handelingen verrichten, welke haar benadeelen, spreekt het vanzelf, dat de activiteit van de uitvinders zoodanig gericht zal worden, dat slechts uitvindingen gedaan worden, welke de onderneming voordeel beloven. Hoewel het percentage van deze laboratoriumuitvindingen gestaag groeit, zijn er geen teekenen te bespeuren, welke wijzen op een vertraging der technische ontwikkeling.

Verder tracht elke onderneming van de buiten haar invloedssfeer gedane uitvindingen alleen die te verkrijgen, welke haar winstmogelijkheid vergrooten. Wordt deze winstmogelijkheid door een uitvinding bedreigd, dan tracht zij het hierop betrekking hebbende octrooi te koopen, met de bedoeling, deze uitvinding niet toe te passen. Elke onderneming tracht dus de technische ontwikkeling te beïnvloeden in een voor haar gunstigen zin.

Ook in de zgn. vrije maatschappij heeft dus een regeling van de technische ontwikkeling plaats, doch deze regeling wordt beheerscht door het particulier belang, waardoor zij tot met het maatschappelijk belang strijdige resultaten kan voeren. Waar men hoe langer hoe meer overgaat tot het regelen van het economisch leven, is in de toekomst ook een regeling der technische ontwikkeling te verwachten.

De eerste tijd na den oorlog wordt gekenmerkt door een gebrek aan arbeid en kapitaal (productiemiddelen). Het door den oorlog veroorzaakte verlies aan volwaardige arbeidskrachten, alsook de groote vernietiging van kapitaalgoederen, heeft tot gevolg, dat in den eersten tijd na den oorlog minder arbeid en kapitaal voor de productie van goederen en diensten beschikbaar zijn dan ervoor.

Teneinde de productie zoo spoedig mogelijk weer tot het oude peil op te voeren, zal de arbeidsproductiviteit zooveel mogelijk moeten worden opgevoerd, hetgeen verhoogde mechanisatie (voorzoover mogelijk bij de bestaande kapitaalschaarschte) en rationalisatie der bedrijven met zich brengt. De kapitaalgoederenvernietiging noopt verder tot een spaarzaam verbruik der bestaande kapitaalgoederen.

In den eersten tijd na den oorlog zullen dus op groote schaal arbeidbesparende en kapitaalbesparende uitvindingen toegepast worden. Er moet echter voor gewaakt worden, dat, wanneer de goederenhonger min of meer gestild is, een verkeerde toepassing van uitvindingen niet tot een catastrofale inzinking van de economische activiteit leidt.

Daar een ongebreidelde toepassing van arbeidbesparende uitvindingen bij een verzadigde markt het ontstaan van een crisis kan bevorderen, is het dus in de eerste plaats noodzakelijk deze toepassing te regelen. Tot dit doel zijn verschillende voorstellen gedaan, o.a. om arbeidbesparende machines aan een belasting te onderwerpen. Een voorbeeld van een regeling der technische ontwikkeling, door belasting te heffen van arbeidbesparende machines, geeft dr. H. H. B. Petersen in zijn werk „Besteuerung von technischen Fortschritten als Mittel der Konjunkturpolitik“. Deze regeling komt in hoofdtrekken op het volgende neer:

Belastingobject is elke arbeidbesparende machine. Belastingsubject is elke onderneming, welke één of meer van dergelijke machines bezit, onafhankelijk van het al of niet benutten ervan. De grootte van de belasting en de tijd, gedurende welke een machine als belastingobject beschouwd wordt, worden hoofdzakelijk bepaald door de elasticiteit van de vraag naar de, met behulp der machine geproduceerde, goederen, in dien zin, dat ze afnemen bij toenemende elasticiteit en omgekeerd.

Verder is de grootte van de belasting afhankelijk van de werkloosheid, zoodanig, dat zij in denzelfden zin als de werkloosheid verandert.

Deze regeling heeft de volgende bezwaren. De classificatie van de bedrijven naar de elasticiteit van de vraag naar de geproduceerde goederen is practisch niet uitvoerbaar. Verder wordt het uitstooten van arbeidskrachten door het toepassen van arbeidbesparende machines in de eerste plaats bepaald door de door deze toepassing veroorzaakte productievergroting, welke productievergroting niet alleen afhangt van de elasticiteit van de vraag naar de geproduceerde goederen, doch ook van de wijze, waarop de kosten per eenheid product op productievergroting reageeren. Deze kosten kunnen bij productievergroting toe- of afnemen, waarbij een daling van deze kosten een uitbreiding van de productie in de hand werkt, terwijl een stijging hiervan het tegenovergestelde gevolg heeft. Een eenigszins nauwkeurige bepaling van den laatstgenoemden factor is niet mogelijk, voordat de productie-uitbreiding en dus haar invloed op de werkgelegenheid een feit is geworden. Het beïnvloeden van de toepassing van arbeidbesparende uitvindingen, door belasting te heffen van arbeidbesparende machines, moet dus worden ontraden.

Het lijkt mij beter, de nadeelige gevolgen van de toepassing van arbeidbesparende uitvindingen te onderwerpen door het invoeren van een ontslagverbod voor die bedrijven, waarvan een niet onbelangrijk deel van de productie, bijv. 25 pCt., verkregen wordt door het gebruiken van arbeidbesparende machines.

Een dergelijk ontslagverbod heeft het voordeel, dat expandeerende bedrijven, die er geen behoefte aan hebben om personeel te ontslaan, hiervan geen hinder hebben.

Voorname die bedrijven, die goederen produceeren, waarvan de vraag niet elastisch is, zullen bij het toepassen van arbeidbesparende uitvindingen groote voorzichtigheid moeten betrachten.

Mocht de toepassing van dit verbod het voortbestaan van een bedrijf bedreigen, dan kan het zich tot de Regeering wenden, met het verzoek om steun of ontheffing, eventueel verzachting, van het verbod. Indien tijdens de behandeling van het onderzoek zou blijken, dat de toestand, waarin het bedrijf verkeert, te wijten is aan een onverantwoordelijke toepassing van arbeidbesparende uitvindingen, dan zou dit kunnen leiden tot het onder staatstoezicht plaatsen van het bedrijf.

Teneinde een eventueel verwijt van arbeidbesparende uitvindingen op onverantwoordelijke wijze te hebben toegepast te kunnen ontgaan, zouden de bedrijven bij het aanschaffen van arbeidbesparende machines advies kunnen inwinnen bij een voor dit doel ingesteld regeeringsorgaan. Verder moet er voor gezorgd worden, dat het op de markt brengen van nieuwe goederen niet leidt tot een zoodanige verdringing van de reeds bestaande, dat hierdoor het economisch leven wordt geschaad.

Een dergelijke ongewenschte ontwikkeling van de techniek, zou voorkomen kunnen worden door iederen belanghebbende in de gelegenheid te stellen binnen een bepaalden termijn na de openbaarmaking van een octrooi-aanvraag zich tot een regeeringsorgaan te wenden met een met redenen omkleed verzoek tot opschorting van de exploitatie van de uitvinding, waarop de aanvraag betrekking heeft. De bestaande octrooiwet zou dan met een hierop betrekking hebbend artikel kunnen worden aangevuld.

Ook zou een bedrijf, dat zijn voortbestaan bedreigd ziet door het op de markt brengen van een nieuw goed, een beroep kunnen doen op art. 34, lid 1, van de octrooiwet, teneinde dit goed ook te kunnen vervaardigen. In art. 34, lid 1, van de octrooiwet is nl. vermeld, dat de octrooihouder, nadat drie jaren verlopen zijn na de dagteekening, welke zijn octrooi heeft verkregen, *verplicht* is de licentie te verleen, welke in het belang van de nijverheid, in het Rijk of in de koloniën of bezittingen, of om andere redenen van algemeen belang wenschelijk is.

Opgemerkt wordt nog, dat voor een doeltreffende toepassing van een economische regeling der technische ontwikkeling de vermelding van het economisch doel der uitvinding in het betreffende octrooischrift gewenscht is.

Deze beschouwing worde geëindigd met het uitspreken van den wensch, dat spoedig een commissie zal worden ingesteld voor het uitwerken van een economische regeling van de technische ontwikkeling, welke enerzijds de technische en economische ontplooiing van hen, die in de industrie en landbouw werkzaam zijn, zoo weinig mogelijk schaadt, en anderzijds de nadeelige gevolgen der technische ontwikkeling voor het economisch leven opheft of zoodanig vermindert, dat crises van den omvang van vóór den oorlog voor altijd tot het verleden behooren.

Ir. Ch. J. J. STAMMLER.

AANTEKENINGEN.

DE OVEREENKOMST VAN POTSDAM.

De bijeenkomst van de ministers der groote mogendheden te Parijs heeft nog sterker de aandacht gevestigd op de overeenkomst van Potsdam van 2 Augustus 1945. Daar de officieele tekst van deze overeenkomst zeer weinig bekend is, drukken wij dezen af, zooals hij werd gepubliceerd in de „Times“ van 3 Augustus 1945¹⁾.

¹⁾ Wij danken Mr. D. de Roo van Alderwerelt, ec. drs., die ons op dit nummer opmerkzaam maakte en het ter beschikking stelde.
Redactie.

The Political and Economic Principles to Govern the Treatment of Germany in the Initial Control Period.

POLITICAL PRINCIPLES.

1. In accordance with the agreement on control machinery in Germany, supreme authority in Germany is exercised, on instructions from their respective Governments, by the commanders-in-chief of the armed forces of the United States of America, the United Kingdom, the Union of Soviet Socialist Republics, and the French Republic, each in his own zone of occupation, and also jointly, in matters affecting Germany, as a whole, in their capacity as members of the Control Council.

2. So far as is practicable, there shall be uniformity of treatment of the German population throughout Germany.

3. The purposes of the occupation of Germany by which the Control Council shall be guided are: —

(I) The complete disarmament and demilitarization of Germany and the elimination or control of all German industry that could be used for military production. To those ends: (a) All German land, naval and air forces, the S.S., S.A., S.D.; and *Gestapo*, with all their organizations, staffs and institutions, including the General Staff, the Officers' Corps, Reserve Corps, military schools, war veterans' organizations, and all other military and quasi-military organizations; together with all clubs and associations which serve to keep alive the military tradition in Germany; shall be completely and finally abolished in such manner as permanently to prevent the revival or reorganization of German militarism and Nazism; (b) all arms, ammunition, and implements of war, and all specialized facilities for their production, shall be held at the disposal of the allies or destroyed. The maintenance and production of all aircraft and all arms, ammunition, and implements of war shall be prevented.

(II) To convince the German people that they have suffered a total military defeat and that they cannot escape responsibility for what they have brought upon themselves, since their own ruthless warfare and the fanatical Nazi resistance have destroyed German economy and made chaos and suffering inevitable.

(III) To destroy the National Socialist Party and its affiliated and supervised organizations; to dissolve all Nazi institutions; to ensure that they are not revived in any form; and to prevent all Nazi and militarist activity or propaganda.

(IV) To prepare for the eventual reconstruction of German political life on a democratic basis and for eventual peaceful cooperation in international life by Germany.

4. All Nazi laws which provided the basis of the Hitler régime or established discrimination on grounds of race, creed, or political opinion shall be abolished. No such discriminations, whether legal, administrative, or otherwise, shall be tolerated.

5. War criminals and those who have participated in planning or carrying out Nazi enterprises involving or resulting in atrocities or war crimes shall be arrested and brought to judgment. Nazi leaders, influential Nazi supporters and high officials of Nazi organizations and institutions, and any other persons dangerous to the occupation or its objectives, shall be arrested and interned.

6. All members of the Nazi party who have been more than nominal participants in its activities, and all other persons hostile to allied purposes, shall be removed from public and semi-public office and from positions of responsibility in important private undertakings. Such persons shall be replaced by persons who, by their political and moral qualities, are deemed capable of assisting in developing genuine democratic institutions in Germany.

7. German education shall be so controlled as completely to eliminate Nazi and militarist doctrines and to

make possible the successful development of democratic ideas.

8. The judicial system will be reorganized in accordance with the principles of democracy, of justice under law, and of equal rights for all citizens without distinction of race, nationality, or religion.

9. The administration of affairs in Germany should be directed towards the decentralization of the political structure and the development of local responsibility. To this end (I) local self-government shall be restored throughout Germany on democratic principles, and in particular through elective councils, as rapidly as is consistent with military security and the purposes of military occupation; (II) all democratic political parties with rights of assembly and of public discussion shall be allowed and encouraged throughout Germany; (III) representative and elective principles shall be introduced into regional, provincial, and state (*Land*) administration as rapidly as may be justified by the successful application of these principles in local self-government; (IV) for the time being no central German government shall be established. Notwithstanding this, however, certain essential central German administrative departments, headed by State Secretaries, shall be established, particularly in the fields of finance, transport, communications, foreign trade, and industry. Such departments will act under the direction of the Control Council.

10. Subject to the necessity for maintaining military security, freedom of speech, Press, and religion shall be permitted, and religious institutions shall be respected. Subject likewise to the maintenance of military security, the formation of free trade unions shall be permitted.

Economic principles.

11. In order to eliminate Germany's war potential, the production of arms, ammunition, and implements of war as well as all types of aircraft and sea-going ships shall be prohibited and prevented. Production of metals, chemicals, machinery, and other items that are directly necessary to a war economy shall be rigidly controlled and restricted to Germany's approved post-war peacetime needs to meet the objectives stated in paragraph 15. Productive capacity not needed for permitted production shall be removed in accordance with the reparations plan recommended by the Allied Commission on Reparations and approved by the Governments concerned, or if not removed shall be destroyed.

12. At the earliest practicable date, the German economy shall be decentralized for the purpose of eliminating the present excessive concentration of economic power as exemplified in particular by cartels, syndicates, trusts, and other monopolistic arrangements.

13. In organizing the German economy, primary emphasis shall be given to the development of agriculture and peaceful domestic industries.

14. During the period of occupation Germany shall be treated as a single economic unit. To this end common policies shall be established in regard to: (a) mining and industrial production and allocation; (b) agriculture, forestry, and fishing; (c) wages, prices, and rationing; (d) import and export programmes for Germany as a whole; (e) currency and banking, central taxation, and Customs; (f) reparation and removal of industrial war potential; (g) transportation and communications. In applying these policies, account shall be taken, where appropriate, of varying local conditions.

15. Allied controls shall be imposed upon the German economy, but only to the extent necessary: (a) to carry out programmes of industrial disarmament and demilitarization, of reparations, and of approved exports and imports; (b) to assure the production and maintenance of goods and services required to meet the needs of the occupying forces and displaced persons in Germany,

and essential to maintain in Germany average living standards not exceeding the average of the standards of living of European countries (European countries means all European countries, excluding the United Kingdom and the Union of Soviet Socialist Republics); (c) to ensure in the manner determined by the Control Council the equitable distribution of essential commodities between the several zones, so as to produce a balanced economy throughout Germany and reduce the need for import; (d) to control German industry and all economic and financial international transactions, including exports and imports, with the aim of preventing Germany from developing a war potential and of achieving the other objectives named herein; (e) to control all German public or private scientific bodies, research and experimental institutions, laboratories, etc., connected with economic activities.

16. In the imposition and maintenance of economic controls established by the Control Council, German administrative machinery shall be created and the German authorities shall be required to the fullest extent practicable to proclaim and assume administration of such controls. Thus it should be brought home to the German people that the responsibility for the administration of such controls, and any breakdown in these controls, will rest with themselves. Any German controls which may run counter to the objectives of occupation will be prohibited.

17. Measures shall be promptly taken: (a) to effect essential repair of transport; (b) to enlarge coal production; (c) to maximize agricultural output; (d) to effect emergency repair of housing and essential utilities.

18. Appropriate steps shall be taken by the Control Council to exercise control and the power of disposition over German-owned external assets not already under the control of the United Nations which have taken part in the war against Germany.

19. Payment of reparations should leave enough resources to enable the German people to subsist without external assistance. In working out the economic balance of Germany the necessary means must be provided to pay for imports approved by the Control Council in Germany. The proceeds of exports from current production and stocks shall be available in the first place for payment for such imports. The above clause will not apply to the equipment and products referred to in paragraph 4 (a) and 4 (b) of the reparations agreement.

German reparations. Division of payment by zones.

In accordance with the Crimea decision that Germany be compelled to compensate to the greatest possible extent for the loss and suffering that she has caused to the United Nations, and for which the German people cannot escape responsibility, the following agreement on reparations was reached: —

1. Reparation claims of the U.S.S.R. shall be met by removals from the zone of Germany occupied by the U.S.S.R. and from appropriate German external assets.

2. The U.S.S.R. undertakes to settle the reparation claims of Poland from its own share of reparations.

3. The reparation claims of the United States, the United Kingdom, and other countries entitled to reparations shall be met from the western zones and from appropriate German external assets.

4. In addition to the reparations to be taken by the U.S.S.R. from its own zone of occupation, the U.S.S.R. shall receive additionally from the western zones: (a) 15 per cent. of such usable and complete industrial capital equipment, in the first place from the metallurgical, chemical, and machine manufacturing industries, as is unnecessary for the German peace economy, and should be removed from the western zones of Germany, in exchange for an equivalent value of food, coal, potash,

zinc, timber, clay products, petroleum products, and such other commodities as may be agreed upon. (b) 10 per cent. of such industrial capital equipment as is unnecessary for the German peace economy and should be removed from the western zones, to be transferred to the Soviet Government on reparations account without payment or exchange of any kind in return. Removals of equipment as provided in (a) and (b) above shall be made simultaneously.

5. The amount of equipment to be removed from the western zones on account of reparations must be determined within six months from now at the latest.

6. Removals of industrial capital equipment shall begin as soon as possible and shall be completed within two years from the determination specified in paragraph 5. The delivery of products covered by 4 (a) above shall begin as soon as possible, and shall be made by the U.S.S.R. in agreed instalments within five years of the date thereof. The determination of the amount and character of the industrial equipment unnecessary for the German peace economy and therefore available for reparation shall be made by the Control Council under policies fixed by the Allied Commission on Reparations, with the participation of France, subject to the final approval of the zone commander in the zone from which the equipment is to be removed.

7. Prior to the fixing of the total amount of equipment subject to removal, advance deliveries shall be made in respect of such equipment as will be determined to be eligible for delivery in accordance with the procedure set forth in the last sentence of paragraph 6.

8. The Soviet Government renounces all claims in respect of reparations to shares of German enterprises which are located in the western zones of occupation in Germany, as well as to German foreign assets in all countries except those specified in paragraph 9 below.

9. The Governments of the U.K. and U.S.A. renounce their claims in respect of reparations to shares of German enterprises which are located in the eastern zone of occupation in Germany, as well as to German foreign assets in Bulgaria, Finland, Hungary, Rumania, and eastern Austria.

10. The Soviet Government makes no claims to gold captured by the allied troops in Germany.

PLAN OF GEEN PLAN?

In Engeland is de nieuwe begroting van minister Dalton voor 1946/1947, zooals reeds in ons blad werd opgemerkt¹⁾, in het algemeen gunstig ontvangen. In een artikel in „The Economist” van 20 April jl., getiteld „Plan or No Plan?”, wordt er echter op gewezen, dat de door de nieuwe begroting geopende perspectieven in een minder gunstig daglicht komen te staan, wanneer niet enkel de economische problematiek van het loopende jaar, maar die van de komende vijf jaren in oogenschouw wordt genomen. Men wordt dan bevestigd in de reeds door andere economische maatregelen van de huidige regering gesuggereerde opvatting, dat deze Regeering van „economische deterministen” in hooge mate het getij zijn beloop schijnt te willen laten.

Niet alleen de fiscale politiek der Regeering draagt een sterkte van improvisatie; dit geldt ook voor andere terreinen van economische politiek, die een meer algemeen karakter hebben. Zoo heeft bijv. nog niemand een oplossing gevonden voor de vraag, hoe de geweldige kapitaalbehoefte van de komende jaren bevredigd moet worden uit een fonds van besparingen, dat normaliter reeds betrekkelijk klein was en dat nog verder zal worden gereduceerd door de fiscale en „social security”-plannen der Regeering.

¹⁾ „De nieuwe Engelsche begroting”, aantekening in „E.-S.B.” van 24 April 1946, blz. 268.

Het is werkelijk verbazingwekkend, dat er onder de huidige politieke constellatie in Engeland geen sprake is van een enig vastomlijnd plan. Het spreekt vanzelf, dat profetie een hachelijke bezigheid vormt. Er zijn echter tal van factoren, waarmede in de eerstkomende jaren ernstig rekening moet worden gehouden. Zoo zal de dringende vraag naar goederen, die thans valt waar te nemen, over enkele jaren verzwakken, niet alleen binnenlands, maar ook buitenlands; handhaving van een hoog niveau van exporten zal dan moeilijkheden ondervinden, doordat het hoge Engelsche kostenpeil pijnlijk voelbaar zal worden. In het binnenland zullen de moeilijkheden, verbonden aan de financiering van den wederopbouw, duidelijker merkbaar worden, naarmate de fysieke mogelijkheden tot uitvoering van dezen arbeid grooter worden. Tenslotte moet voortdurend rekening worden gehouden met de mogelijkheid van een conjunctuurinzinking in de Vereenigde Staten.

De economische politiek van het oogenblik schijnt ervan uit te gaan, dat alles vlot zal verlopen. Maar: verwerking van het exportprogramma is onmogelijk zonder „an extraordinary conjuncture of good luck”; begrootings-evenwicht is slechts mogelijk bij handhaving van een zeer hoog nationaal inkomen in geld uitgedrukt; handhaving van een behoorlijke levensstandaard is slechts mogelijk bij snelle stijging van de productiviteit, gepaard aan ononderbroken „full employment”.

Het behoeft geen betoog, dat een soort „Economische Generale Staf” (men zou 't ook een „Centraal Planbureau” kunnen noemen) beslist noodzakelijk is. In dit opzicht is de huidige Regeering echter volgens „The Economist” schromelijk te kort geschoten. Het is niet onmogelijk, dat partij-politieke overwegingen in dit opzicht een rol spelen, maar deze verliezen hun gelding, waar de belangen van de geheele natie op het spel staan.

TEXTIELNOTITIES UIT MALAKKA.

Aan een correspondentie van dr. W. T. Kroese, in Februari te Singapore geschreven, ontleenen wij:

Oogenschoonlijk genieten de importeurs, wier kantoren gevestigd zijn in enkele der reeds onder volledige Engelsche controle gestelde gebieden van Zuid-Oost Azië, groote voordeelen boven hun collega's in Ned.-Indië. Die gelukkigen toch, zoo is men geneigd te redeneeren, zullen direct in de gelegenheid zijn hun zaken te heropenen en hun oude relaties weer aan te knoopen.

Inderdaad, die mogelijkheid is voor hen weggelegd, doch daarbij blijft het dan ook. Want als men in de gelegenheid is ter plaatse een oppervlakkig inzicht te verkrijgen, blijkt deze voorsprong zich alleen tot het simpele feit van de heropening te beperken. Van eenig concreet zaken doen is voorloopig nog geen sprake; met name geldt dit voor den importhandel in katoenen manufacturen.

Tot eind 1941 ondervond de aanvoer van textiel weinig stagnatie (netto import 1940: 126 millioen yds), daar de verminderde Europeesche aanvoer door India en Hongkong werd vervangen. De Japansche invasie bracht echter een fundamenteele wijziging teweeg, waaronder de bevolking thans nog gebukt gaat.

De eind 1941 bij importeurs en tusschenhandelaren aanwezige belangrijke stocks werden direct door Nippon geconfisceerd en vervolgens gedeeltelijk weggevoerd, gedeeltelijk op centrale punten opgeslagen. Nieuwe zendingen katoenen manufacturen bleven gedurende de oorlogsjaren uit. Ten hoogste kwam wat zijde en kunstzijde in zeer kleine hoeveelheden het land binnen. Het behoeft dus geen betoog, dat de voorraden katoenen manufacturen geleidelijk slonken, gedraineerd als deze werden door incidenteele verstrekkingen aan den Chineeschen en Britsch-Indischen tusschenhandel.

In theorie huldigen de Japanners nl. een primitief

distributiesysteem, gebaseerd op het recht van aankoop van 1 yard per persoon per jaar. Wat daarvan in dit controleerbare Oosten terecht kwam, laat zich denken. Dit temeer, waar de in Malaya werkende voorhoede van Nippon blijkbaar van elk economisch inzicht gespeend bleef. De chaotische monetaire positie, die hier langzamerhand ontstond, wijst tenminste in dezelfde richting van het land van de Rijzende Zon, dat de Japansche \$ 1.000-biljetten momenteel door de straatjeugd in Singapore tegen 1 cigaret als souvenir wordt aangeboden. Het Nippogeld ligt hier letterlijk op straat¹⁾.

Hoewel over de voorraadpositie der laatste jaren geen betrouwbare cijfers te verkrijgen zijn, mag worden aangenomen, dat het slinken der manufactuurevoorraden gelijken tred hield met de geleidelijke devaluatie van de Japansche Straits-Dollar. De Europeesche en Britsch-Indische handel dekte zich nl. zooveel mogelijk in goederen om de te verwachten drastische geldsanering te pareeren.

Waren de origineele voorraden zoodoende dus vrijwel geliquideerd, toen ook het schamele overschot tot overmaat van ramp ten prooi viel aan de plunderingen uit het ordeloze tijdperk tusschen de Japansche capitulatie en het overnemen van de macht door de Britten, zoo is het duidelijk, dat de oorspronkelijke eigenaren van de vooroorlogische voorraden begin September 1945 geen aansprongen naar hun eigendommen behoeften te doen.

Achteraf schijnt deze algemeene aanvaarde meening gelogenstraf te kunnen worden. Men hoopt nl. nog diverse eigendommen te kunnen opsporen, doch waarschijnlijk zal het hier meestal om machines gaan (een Nederlandsche Commissie tot Opsporing van Ned.-Indische eigendommen, CONIE, is op dit terrein actief).

Een der belangrijkste taken voor het direct ingestelde Militaire Gezag („British Military Administration”) werd het opvullen van het textielvacuum. Nög was de kledingpositie onder de bevolking niet slecht. Het beste hiervoor is wel te vinden in de keur van Nieuwjaarsgewaden, waarmede het Chineesche volksdeel op 2 Februari (Chin. jaarswisseling) door de straten van Singapore en Penang paradeerde. Maar veel langer mochten de normale aanvoeren toch niet uitblijven. Alle resten van de groote, „on the margin of consumption” levende, groepen was immers practisch opgeteerd.

Nu werd in de plannen van de „B.M.A.” met dit alles natuurlijk rekening gehouden. Gedurende de voorbereidingen voor de invasie in Malaya had men in Ceylon een theoretische behoeftepeiling voor een periode van twee jaar opgesteld. De bevolking was daarbij in de groepen Chineesch-, Maleisch-, Indisch- en Europeesch-gekleeden ingedeeld, terwijl voor elke groep een minimumbehoefte werd vastgesteld. Een Maleisch gekleede vrouw zou bijv. aanspraak kunnen maken op:

- 4 sarongs (à 2 yards);
- 4 badjoe's (à 2 yards);
- 8 yards white cambrics for underwear.

Ook de te verwachten verschuivingen in de kledingwijze waren in de plannen opgenomen. Dit blijkt bijv. uit de cijfers voor Europeesch gekleeden: mannen 523.000 en vrouwen 14.000. Het vrouwelijk element is dus in Azië vrij wat behoudender.

Toen het in den loop van 1945 echter duidelijk werd, dat Malaya, in tegenstelling met het geweld te geteisterde Burma, nauwelijks van het oorlogszwaai zou hebben, werd de „reliefperiode” van twee jaar tot zes maanden teruggebracht, terwijl de minimumbehoeften op 80 pCt. van de ramingen werden gesteld. Hierdoor hoopte de „B.M.A.” gemakkelijker de thans kleinere aanspraken te kunnen doen. Of zij er echter in zal slagen deze minimumbehoeften te dekken, is zeer de vraag.

¹⁾ Wat dit betreft is Malaya te vergelijken met Nieuw-Guinea en Timor, waar het Japansche bankpapier de waarde van confetti heeft.

De laatste 4 maanden van 1945 verstreken tenminste, zonder dat aanvoeren van eenige beteekenis plaatsvonden. Weliswaar verwacht men in het voorjaar verschillende ladingen, doch eenige zekerheid hieromtrent bestaat niet. Gezien de uiterst geringe wereld-textielvoorraden behoeft dit overigens geen verwondering te baren. Zoolang de geruimen tijd geleden geplaatste, bestellingen nog niet uitgevoerd worden, zal de „B.M.A.” moeten woekeren met hetgeen, waarop in de haast de hand gelegd werd: Een omstandigheid, die wel eens funeste gevolgen kan hebben voor de geprojecteerde distributie-methoden.

Deze zijn nl. ingesteld op massale aanvoeren van enkele kwaliteiten. Hoe grooter de aanvoer, hoe meer de handel kan worden ingeschakeld, terwijl het publiek automatisch de prijscontrole kan uitoefenen, zoodra het door korte, overzichtelijke publicaties op de hoogte gesteld is omtrent de winkel- en passarnoteeringen. Zoodra de aanvoeren echter hokken of een te groote verscheidenheid in kwaliteiten de overzichtelijkheid der prijsfixaties belemmert, dreigt wederom het spook van de ongemotiveerde „gif”-winsten.

Wij schrijven hier „wederom”, want de huidige winkelprijzen geven reeds een voorproefje van hetgeen het publiek onder dergelijke omstandigheden straks te wachten staat. Van een normalen handel is nu immers evenmin sprake. Zoodra vast kwam te staan, dat de „B.M.A.” te optimistisch was geweest op het gebied van de importvoorspellingen, sprongen de prijzen voor de nog in de winkels aanwezige (lees: voor de van opkoopters weer teruggekochte) manufacturen tot het 10- of 20-voudige omhoog. In plaats van in dollarcenten rekent men thans in dollars per yard voor veelal reeds verleggen goed, aldus misbruik makende van de nood der leeggeschudde repatrieerenden van vele naties. Juist op dezen warenhonger speculeert de handel en met succes.

Is hier dan geen oplossing te verkrijgen door inschakeling van alle importhuizen; is het Sint Bureaucratus, die hier verlamend werkt? Wat textiel betreft, moet deze vraag ontkennend worden beantwoord. Zoolang deze artikelen-groep voorkomt op de „reserved commodity list” van de „Combined production and resources board” in Washington, zal vrije handel op grooten schaal voorloopig tot de onmogelijkheden behooren. De incidenteele aanvoeren uit China en het vrijgeven van zijden en linnen goederen, zijn alleen uitzonderingen, die dezen regel bevestigen.

Maar ook voor de andere artikelen bestaan nog vele belemmeringen. De winkels en passarnalietjes in Singapore en Penang, in Ipoh en Kwal Lumpur mogen nog zoo fantastisch goed van alles voorzien zijn, zij mogen voor onze Europeesche oogen nog zulk een volmaakt vooroorlogsch beeld geven, de prijzen blijven schrikbarend hoog, zoolang de importhandel niet voor een regelmatige aanvulling kan zorgen.

In de eerste plaats is dit een gevolg van de onmogelijkheid elders gereede producten te kunnen aankopen. Op het gebied van textiel zijn bijv. noch uit de U.S.A., noch uit Engeland, India of China serieuze offerten met redelijke levertijden te verwachten.

Daarnaast speelt het typische na-oorlogsverschijnsel van de arbeidstraagheid een rol. Vele te Malaya gevestigde importhuizen zijn nog niet geopend, daar het personeel, voorzover het niet in militairen dienst is, naar Europa vertrok, om daar weer wat op verhaal te komen. Groote haast, in den tusschentijd remplacanten aan te stellen, toont men, althans in Engelsche kringen, niet. De wijze, waarop de Nederlandsche importeurs straks een overbrugging van een soortgelijke wachperiode meenen te kunnen bewerkstelligen (NIGIEO: Ned.-Ind. Gemeenschappelijke Import-Export Organisatie) is bij de Britten onbekend. En daar de „B.M.A.” het niet fair acht, dat het eene handelshuis door omstandigheden eerder aan de markt komt, dan minder gelukkige of actieve collega's, heeft men in Malaya een soort „gentlemen's armistice” afgekondigd

(enkele voortvarende Nederlandsche handelshuizen worden hierdoor natuurlijk in hun enthousiasme geremd). Voordat het stootsein gegeven is, behoeft daarom aan een verlevendiging van den particulieren handel niet gedacht te worden.

Inmiddels kan er veel worden gedaan om de sfeer, waarin waarschijnlijk Mei/Juni 1946 de commercieele wedloop wordt hervat, op te helderen. Allereerst is hiertoe een verlaging van het algemeene prijspeil noodig. Dit kan door de officieele instanties worden bewerkt, door een activeeren van den verbouw van voedingsgewassen en door massale aanvoeren van levensmiddelen als rijst, suiker, zout. Slogans, luidende „Grow more food; rice is scarce”, zijn nu reeds even algemeen als die ter bestrijding van den zwarten handel („Don't buy now, goods will arrive, prices will fall”).

Daarnaast worden alle pogingen in het werk gesteld om de twee voornaamste bronnen van inkomsten voor dit land (rubber en tin) weer te doen vloeien. Het gebrek aan arbeidskrachten, veroorzaakt door sterfte en deportatie tijdens de Japansche overheersching, vormt hier een groot beletsel; zoo ook de te laag gefixeerde aankooprijzen. De rubber, welke via de „Rubber Buying Unit” centraal wordt ingekocht, is bijv. geprijsd op 40 dollarcent per pound first grade f.o.b. ocean going vessel (overeenkomende met den te New-York vastgestelden prijs van 20½ Am. \$ cent). En dit schijnt een looneinde productie onder de huidige verhoudingen (tappersloonen van \$ 2 tot \$ 3 zijn regel) tegen te houden.

Voegt men daarbij tenslotte het vele werk, dat nog verricht moet worden om van het huidige militaire bewind naar een burgerbestuur over te schakelen, en denkt men bovendien aan de politieke en economische moeilijkheden, die nog overwonnen moeten worden aler de nieuwe status der Malayan Union (bestaande uit de Federated States, de Unfederated States en de Straits Settlements, excl. de kolonie Singapore-Island) bereikt is, dan zal het U duidelijk zijn, hoe de korte adempauze, die den importhandel in manufacturen en andere artikelen geboden wordt, gelukkig niet uitsluitend als een verliespost gezien behoeft te worden

ONTVANGEN BOEKEN.

Economic and Financial Committees. Report to the Council on the work of the 1948 Joint Session. League of Nations, Geneva. Ser. L. o. N. P. 1944. II. A. 1. — 81 blz. Prijs 2/6 d; \$ 0,50.

Woningvoorziening in een nieuwen tijd, door Dr. Ir. H. G. van Beusekom, N. Samsom N.V., Alphen a. d. Rijn, 1946, 227 blz.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De emissie van schatkistpapier, welke in de afgelopen week heeft plaatsgevonden, heeft slechts zeer geringe resultaten opgeleverd. Ingeschreven werd voor f 826 miljoen, terwijl slechts f 27 miljoen werd toegewezen tegen een disconto van ongeveer 1½ pCt. voor driemaands papier en 1¾ pCt. voor jaarspapier. De Minister van Financiën heeft dus de voorwaarden, waartegen de banken blijkens het vorige overzicht bereid waren in te schrijven, niet willen aanvaarden. Het geheel heeft iets onbevredigends. Blijkbaar was het de bedoeling van de monetaire autoriteiten, om de geldmarktinstellingen een rentevergoeding te verlenen over de middelen, welke haar als gevolg van direct Overheidsingrijpen bij de geldsaneering waren toegevloeid. Banken en spaarbanken zouden dan ook kunnen voortgaan met rentevergoeding over de hun toevertrouwde gelden. Goed overleg tusschen geldnemer en geldgevers had hier tot betere resultaten kunnen leiden, en zou voor de

tengevolge van doelbewust Overheidsingrijpen ontstane situatie een wellicht betere oplossing hebben gebracht.

De banken schijnen niet van plan te zijn om toe te geven en handhaven voorloopig hun standpunt van 1 $\frac{1}{4}$ pCt. disconto voor driemaands papier, 1 $\frac{1}{2}$ pCt. voor zesmaands papier en 2 pCt. voor jaarspapier. Callgeld zal voorloopig niet worden verstrekt, hoewel daarvoor van overheidswege vermoedelijk weinig belangstelling bestaat, daar het tegoed van het Rijk bij de Nederlandsche Bank nog altijd ruim f 1,3 milliard bedraagt.

De geldmarkt verkeert bij dit alles in afwachting. De noteringen zijn sedert het vorige overzicht met gemiddeld $\frac{1}{16}$ pCt. gestegen, zoodat het renteniveau van de toegewezen bedragen aan schatkistpapier nog niet is bereikt. Men rekent blijkbaar met de mogelijkheid, dat de Agent de inschrijving niet op korten termijn weer zal openstellen. Driemaands promessen werden gevraagd tegen 1 pCt., zesmaands papier werd aangeboden tegen $\frac{1}{16}$ pCt. Alleen December papier noteerde lager en werd tegen een disconto van 1 $\frac{1}{4}$ pCt. verhandeld.

Verder schijnt men te overwegen aan de institutioneële beleggers 5-jarige schatkistbiljetten ter beschikking te stellen, welke een rente van niet minder dan 3 $\frac{1}{2}$ pCt. zullen dragen.

De conversiebeweging op de kapitaalmarkt ziet zich voort. Het koersniveau der pandbrieven heeft zich thans wel ongeveer aangepast aan het niveau der 3 pCt. leeningen. De 3 $\frac{1}{2}$ pCt. oorlogsleeningen daalden in de afgelopen week eenigszins in koers, nl. van 103 $\frac{1}{4}$ tot 102 $\frac{7}{8}$. Ook de 2 $\frac{1}{2}$ pCt. spaarcertificaten leden een koersverlies van $\frac{1}{16}$ pCt. en kwamen op 101 $\frac{1}{8}$.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opeischb. schulden
23 April '46	5.389.988	194.335	5.663.459	5.135.376
15 " '46	5.377.225	191.264	5.647.624	5.119.322
8 " '46	5.372.706	192.750	5.644.602	5.104.366
1 " '46	5.348.116	200.211	5.627.463	5.019.973
25 Mrt. '46	5.348.076	209.759	5.630.970	4.993.212
18 " '46	5.345.079	225.905	5.644.120	4.992.491
11 " '46	5.339.312	240.848	5.653.297	4.993.006
4 " '46	5.324.032	246.603	5.653.777	4.960.831
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Saldo Rijk R/C (D/C)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig. natien en diverse rekeningen
23 April '46	2.494.898 ¹⁾	2.640.417	C1.407.699	529.482	195.862
15 " '46	2.478.225 ¹⁾	2.640.969	C1.525.058	426.295	196.248
8 " '46	2.477.634	2.626.595	C1.573.190	326.700	208.081
1 " '46	2.468.178	2.551.679	C1.699.624	180.983	275.238
25 Mrt. '46	2.389.867	2.603.233	C1.806.063	154.743	305.514
18 " '46	2.366.028	2.626.375	C1.845.572	124.677	319.360
11 " '46	2.348.172	2.644.706	C1.888.395	106.534	328.058
4 " '46	2.330.316	2.630.486	C1.902.540		350.618
6 Mei '40	1.158.613	255.174	C 22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.203.371.
²⁾ " " " " f 2.186.568.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandsche deviezen	Papier op Belgijë	Voorschotten op overheidsfondsen	D deel en pasmunt	Vorderingen op den Staat
18 April 1946	33.453	5.388	2.350	181	698	48.595
11 " 1946	33.453	5.159	2.525	166	664	49.082
4 " 1946	32.989	5.413	2.719	161	629	48.948
28 Maart 1946	33.095	4.657	1.999	218	626	49.410
21 " 1946	33.095	3.791	1.603	225	595	50.759
14 " 1946	33.095	3.873	1.736	259	556	50.650
7 " 1946	33.096	4.059	1.664	257	520	50.999

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ¹⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Resolutwet van 6 Oct. '44 ²⁾
11 April 1946	653	156.416	73.032	7	3.673	824
18 " 1946	653	156.810	73.477	6	3.598	840
4 " 1946	653	156.618	73.673	4	3.196	842
28 Maart 1946	653	155.729	72.838	4	3.129	846
21 " 1946	653	155.784	72.854	4	3.155	846
14 " 1946	653	155.885	73.242	3	2.843	851
7 " 1946	653	156.309	73.570	6	2.914	856

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

Vacatures

Een organisatie van fabrieken (geen Overheids- of semi-Overheidsinstelling) in het Oosten des lands, vraagt een

AMBTENAAR

goed onderlegd op administratief gebied (bijv. S.P.D. of M.O. boekhouden) die, na inwerken door tegenwoordigen functionaris, de behandeling der belastingaangiften der fabrieken en wat daarmede in verband staat, kan overnemen.

Aanvangssalaris f 3000.—, max. f 5000.—
Wegens huisvestingsmoeilijkheden bij voorkeur ongehuwd.

Brieven onder nummer 448, bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Diversen

TE KOOP GEVRAAGD:

Voorlezingen over Economie

van P. A. DIEPENHORST,

4 deelen. G. VOS, 1e Weerddweg 86, Deventer.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 31 MAART 1946

Kas, Cassiers en Daggeldleeningen f 36.706.333,60 Ned.schatk.papier „ 534.110.000,— Ander Overheids-papier „ 1.384.705,— Wissels „ 387.559,97 Bankiers in Binnen- en Buitenl. „ 27.018.885,52 Eff. en Syndicat. „ 1.218.514,82 Prol. en Voorsch. tegen Effecten „ 11.366.103,58 Debiteuren „ 59.942.980,11 Deelnemingen (incl. Voorschotten) „ 7.539.252,45 Gebouwen „ 3.500.000,— Bel. reserve voor verleende pens. „ 1.128.795,74 <p style="text-align: right;">f 684.303.130,79</p>	Kapitaal „ f 40.000.000,— Reserve „ 11.200.000,— Bouwreserve „ 2.000.000,— Deposito's op termijn „ 56.339.796,12 Crediteuren „ 560.885.517,93 Overl. saldi en and. rekeningen „ 12.749.021,— Res. v. verleende pensioenen „ 1.128.795,74 <p style="text-align: right;">f 684.303.130,79</p>
---	--

Politiek afzijdigen...

NEDERLAND ROEPT U!

Iedere struisvogel-taktiek is nu onverantwoordelijk. Onze vrijheid staat op het spel! Uw afzijdigheid nu kan voor U en Uw gezin later een ramp betekenen: een leven van angst en onzekerheid. Onze eeuwenoude vrijheid mag niet teloor gaan!

Stemt 17 Mei op
DE PARTIJ VAN DE VRIJHEID

"t Glas levert Pieterman"

ook voor technische doeleinden

PATRUSPOORTGLAZEN • TELEGRAAFPLATEN
MANOMETERGLAZEN • PEILGLAZEN • OLIEGLAZEN
REFLEXGLAZEN • WATERMETERGLAZEN ENZ.

Glasindustrie

Pieterman

WESTVEST 17 - SCHIEDAM - TELEFOON 69269

VAN DIJK & Co.

EENDRACHTSWEG 11 - ROTTERDAM

Makelaars en Commissionairs in Effecten
Effecten - Coupons - Vermogensbeheer

Telefoon 20845 — 21889 — 40631
Beurs Nis 6 — Telefoon 24178 — 24378

Talens

Carbon

NEDERLANDSCH FABRIKAAT.

KOFFIE

VAN NELLE

ROTTERDAM

THEE

HAV BANK - SCHIEDAM

Levensverzekering en Lijfrente

Ondernemingen, die het beste leidende personeel zoeken, speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures“. Het aantal reacties, die deze annonces tengevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend: begrijpelijk, omdat er bijna geen groote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert. Opdrachten voor het volgend nummer dienen 6 Mei a.s. in ons bezit te zijn.

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Uw toekomst is veilig

met een polis van de

Algem. Friesche Levensverzekering-Mij
of de

Groot-Noordhollandsche

LEEWARDEN van 1845 AMSTERDAM
Burmaniahuis v. Brienenhuis

N.V. A.T.O. — VAN GEND & LOOS

Geregelde vrachtauto-dienst

Nederland - Tsjecho-Slowakije

Vraagt inlichtingen bij onze 80 kantoren of bij van Uden's Transport Bureau - Veerhaven 15 - Rotterdam